

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Loreta Urbonavičienė

**PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO TURINIO KOKYBĖ M. MONTESSORI
PEDAGOGINĖJE SISTEMOJE**

Magistro baigiamasis darbas

Švietimo vadybos studijų programa, valstybinis kodas 62107S132

Švietimo kokybės vadybos specializacija

Edukologijos studijų kryptis

Vadovė dr. Odeta Norkutė _____

(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė)

(Parašas)

(Data)

Apginta prof. habil. dr. Kęstutis Pukelis _____

(Fakulteto/studijų instituto dekanas/direktorius)

(Parašas)

(Data)

Kaunas, 2009

TURINYS

ĮVADAS.....	5
1. PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO TURINIO SAMPRATA M. MONTESSORI PEDAGOGINĖJE SISTEMOJE.....	9
1.1 M. Montessori pedagoginė sistema laisvojo ugdymo paradigmos kontekste.....	9
1.1.1. M. Montessori pedagoginės sistemos principai.....	14
1.1.2. M. Montessori pedagoginės sistemos esminiai komponentai.....	17
1.1.3. Priešmokyklinio ugdymo samprata M. Montessori pedagoginėje sistemoje.....	23
1.1.4. Kompetencijos samprata priešmokykliniame amžiuje.....	25
1.1.5. Priešmokyklinio ugdymo turinio komponentai M. Montessori pedagoginėje sistemoje.....	28
1.2. Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybė.....	33
1.2.1. Ugdymo kokybės samprata įvairių kokybės koncepcijų kontekste.....	33
1.2.2. Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės samprata.....	35
1.2.3. Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės kriterijai.....	38
2. PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO TURINIO KOKYBĖS KRITERIJŲ RAIŠKA M. MONTESSORI PEDAGOGINĖJE SISTEMOJE.....	39
2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	39
2.2.1. Bendroji respondentų charakteristika.....	40
2.2.2. Priešmokyklinio ugdymo turinio sampratos raiška.....	41
2.2.3. Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės sampratos raiška.....	42
2.2.4. Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės raiška M. Montessori pedagoginėje sistemoje.....	49
IŠVADOS.....	52
LITERATŪRA.....	54
PRIEDAI.....	57

Santrauka

Magistro darbo autorius: Loreta Urbonavičienė.

Magistro darbo tema: „Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybė M. Montessori pedagoginėje sistemoje“.

Magistro darbo vadovas: dr. Odeta Norkutė

Šiuo metu plačiai diskutuojama apie ikimokyklinio ugdymo įstaigos pokyčius bei rezultatus. Didelė ugdymo programų įvairovė. Todėl didelis dėmesys skiriamas ugdymo kokybės užtikrinimui, diegiama patikima ugdymo turinio vertinimo sistema. Vis didesnis dėmesys skiriamas ugdymo programų kūrimui, netradiciniams ugdymo metodams, tame tarpe ir M. Montessori pedagoginei sistemai. Tačiau dar neatskleista priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės samprata M. Montessori pedagoginėje sistemoje.

Šio baigiamojo **darbo tikslas** – atskleisti priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės sampratą M. Montessori pedagoginėje sistemoje.

Tyrimo objektas: Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės samprata.

Tyrimu siekta:

1. Apibrėžti priešmokyklinio ugdymo turinio sampratą remiantis „laisvojo ugdymo paradigma“.
2. Atskleisti priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės ypatumus.
3. Išskirti priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės kriterijus M. Montessori pedagoginėje sistemoje.
4. Identifikuoti priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės kriterijų raišką M. Montessori pedagoginėje sistemoje.

Tyrimo rezultatų pagrindu suformuluotos **tyrimo išvados:** Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei M. Montessori pedagoginėje sistemoje ypatingą reikšmę turi vaiko amžių atitinkanti ugdomoji aplinka ir priemonės. Priemonės skiriamos individualiems gebėjimams lavinti. Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybę sąlygoja ugdytojo - santūraus stebėtojo, tyrinėtojo, kuris stengiasi nesikišti į vaiko veiklą samprata. Įgyvendinant ugdymo turinį siekiama: priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo poreikių tenkinimo; galimybės įgyti priešmokyklinio ugdymo kompetencijas; visų ugdymo turinio struktūrinių elementų integralumo.

Summary

The author of the master paper: Loreta Urbonavičienė

The theme of the master paper: “The quality of the pre-school educational content in the Montessori educational system”.

The supervisor of the master paper: Dr. Odeta Norkutė.

The changes and the outcomes in the pre-school educational institutions are being widely discussed nowadays. The variety of the educational systems used is being of a wide scale. Therefore, a considerable attention is being admitted to the achievement of the educational quality and the introduction of the plausible evaluation system of the educational content. A growing attention is being paid to the development of the educational programs as well as to the unconventional educational methods and the Montessori education therein.

The aim of this final paper: To define the conception of the quality of the pre-school educational content in the Montessori educational system.

The object of the research: The conception of the quality of the pre-school educational content.

The goals of the research:

1. To define the conception of the pre-school educational content on the basis of the “free education paradigm”.
2. To reveal the peculiarities of the pre-school educational content quality.
3. To exclude the criteria of the pre-school educational content quality in the Montessori education.
4. To identify the manifestation of the qualitative criteria in the Montessori pre-school education.

The following conclusions of the research can be inferred on the basis of the results: The educational setting and means corresponding the child’s age have a particular significance for the qualitative educational content of the Montessori pre-school education. The means attributed to develop the individual abilities. The conception of the educator as a moderate observer, researcher standing by determines the quality of the pre-school educational content. With the fulfillment of the educational content is being strived to meet the educational needs of the pre-school children, to achieve the pre-school education competence and to integrate all the structural elements of the educational content.

IVADAS

Technologijų, informacinių komunikacinių priemonių bei ekonomikos nuolatinė sparti kaita vis labiau paliečia visas žmogaus egzistavimo sritis, o taip pat ir švietimo sistemą. XXI amžiuje globalizacijos procesas priešmokyklinio ugdymo pedagogams kelia naujus iššūkius. Šis procesas daro didelį poveikį ugdymo programoms, paliečia įvairias švietimo sistemos grandis. Ši kaita įpareigoja pedagogus tinkamai pasiruošti ir adaptuotis kintančiomis sąlygomis, naujai organizuoti jaunosios kartos ugdymą. Programose vis labiau pabrėžiamas ugdytinio bei ugdytojo kompetencijos plėtojimo problema.

Viena pagrindinių priešmokyklinio ugdymo atsiradimo Lietuvoje priežasčių yra noras kiek įmanoma labiau suvienodinti starto mokykloje galimybes visiems vaikams. Priešmokyklinėse grupėse dirbantys pedagogai, susidūrė su naujove, skatinančia permąstyti visą savo ugdymo filosofiją ir praktiką. Instruktyvinis ugdymo turinys keičiamas į konstruktyvinį, ugdymas orientuojamas į vaiko asmenybės sklaidą. Pastaruoju metu kuriamos programos nėra griežtai reglamentuotos. Vyrauja įvairių programų gausa, kurias siūlo įvairūs švietimo teikėjai. Šiuo metu plačiai diskutuojama apie priešmokyklinio ugdymo įstaigos pokyčius bei rezultatus. Ypač tai aktualu, kai kuriamos ir tikrinamos naujos ugdymo koncepcijos. Čia svarbią vietą užima vaiko santykiai su ikimokykline įstaiga kaip su ugdymo ir ugdymosi aplinka, kur formuojasi socialinė patirtis per ugdymo turinį, įgytas kompetencijas. Įtakoje šių diskusijų kyla klausimai: koks ugdymo turinys atliepia šiuolaikinio ugdytinio poreikius? Ar ugdymo procese užtikrinama ugdymo kokybė? Ar būtina patobulinti arba atnaujinti ugdymo turinio modeliavimo procesą?

Darbe remiamasi laisvojo ugdymo paradigma, kurioje oponuojama klasikinei ugdymo paradigmam. Bitinas (2000), Ušeckienė (2003), Gučas (1994), Pukelis (1998) teigia, jog laisvojo ugdymo paradigma neigia autoritarišką mokytoją, vadovėlinį mokymą, mokinių pasyvumą mokantis, perkrautą faktais ir atitrūkusį nuo gyvenimo mokymo turinį, prievartines ugdymo priemones, ugdytinio laisvės slopinimą. Laisvojo ugdymo paradigma, progresyvizmo ugdymo teorija tapo metodologiniu darbo pagrindu. Progresyvizmo teorijoje teigiama, jog vaiko ugdymas organizuojamas taip, kad visapusiškoje palankioje terpėje atsiskleistų jo prigimtinės galios, kad jis galėtų realizuoti save nejausdamas, jog jį kažkas ugdo (Ušeckienė, 2003; Pukelis, 1998). M. Montessori pedagoginėje sistemoje ryškios šios idėjos. Darbe remiamasi pagrindiniais priešmokyklinį ugdymą reglamentuojančiais dokumentais: Priešmokyklinio ugdymo koncepcija (2000), Bendrąja priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2002), Priešmokyklinio ugdymo standartu (2003), Priešmokyklinio ugdymo organizavimo modelių aprašu (2003), , Priešmokyklinio ugdymo

pedagogo pavyzdiniu aprašu (2003), Priešmokyklinio ugdymo priemonės samprata (2003), Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtros 2007–2012 metų programa (2007).

Temos aktualumas. Priešmokykliniu ugdymu siekiama padėti vaikui įgyti kasdieniam gyvenimui bei sėkmingam ugdymui(si) mokykloje būtinų kompetencijų. Pastaruoju metu kuriamos programos nėra griežtai reglamentuojamos, didelė ugdymo programų įvairovė. Todėl didelis dėmesys skiriamas ugdymo kokybės užtikrinimui, diegiama patikima ugdymo turinio vertinimo sistema. Vis didesnis dėmesys skiriamas netradiciniams ugdymo metodams, jų ugdymo kokybei, tame tarpe ir M. Montessori pedagoginei sistemai (priedas Nr. 1).

Tyrimo problema: Neatskleista priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės samprata M. Montessori pedagoginėje sistemoje.

Tyrimo objektas: Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės samprata.

Tyrimo klausimas: Kokia priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės samprata M. Montessori pedagoginėje sistemoje?

Tyrimo tikslas – Atskleisti priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės sampratą M. Montessori pedagoginėje sistemoje.

Uždaviniai:

5. Apibrėžti priešmokyklinio ugdymo turinio sampratą remiantis „laisvojo ugdymo paradigma“.
6. Atskleisti priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės ypatumus.
7. Išskirti priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės kriterijus M. Montessori pedagoginėje sistemoje.
8. Identifikuoti priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės kriterijų raišką M. Montessori pedagoginėje sistemoje.

Tyrimo metodologija: Metodologiniu tyrimo pagrindu laikytina laisvojo ugdymo paradigma ir progresyvizmo ugdymo teorija, kurios ryškiai atsispindi M. Montessori pedagoginėje ugdymo sistemoje.

Tyrimo metodika ir organizavimas: siekiant išspręsti tyrimo problemą buvo atliekama literatūros šaltinių analizė bei empirinis tyrimas. Empirinis tyrimas atliekamas naudojant kokybinio tyrimo metodą.

Tyrimui atlikti buvo naudojami šie metodai: interviu, duomenų analizė.

Kokybiniame tyrime dalyvavo 5 respondentės. Visi tyrimo dalyviai dirba M. Montessori pedagogine sistema ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikus.

Atvejų pasirinkimo/atrankos pagrindimas. M. Montessori pedagogine sistema dirbančių įstaigų Lietuvoje nėra daug, vos kelios, tai ir ikimokyklinių grupių, kuriose dirbama šia sistema skaičius nėra didelis. Jei iš jų išskirtume priešmokyklines grupes, tai skaičius dar labiau

sumažėtų. Kaune įstaigų, dirbančių šia sistema, tėra tik dvi. Atitinkamai ir priešmokyklinių grupių skaičius ypač mažas. Tiriamojame „X“ ikimokyklinėje įstaigoje, kurioje atliekamas tyrimas, veikia dvi priešmokyklinės grupės, kuriose dirba po dvi priešmokyklinio ugdymo pedagogės. Atsižvelgiant į situaciją, buvo nutarta apklausti šias pedagoges. Tyrime dalyvavo penkios priešmokyklinio ugdymo pedagogės.

Tyrimo metodas: interviu metodas

Remiantis Rupšiene (2007), Bitinu (2006), Tidikiu (2003) buvo taikomas pusiau struktūruotas interviu (priedas Nr. 2).

Tyrimo projekte naudojamas interviu klausimynas, sudarytas iš 4 blokų klausimų: pirmasis įžanginis blokas skirtas demografiniams duomenims išgauti (buvo siekiama sužinoti tiriamųjų amžių, išsilavinimą, kvalifikacinę kategoriją, pedagoginio darbo stažą); antrasis - apibrėžti priešmokyklinio ugdymo turinio sampratą M. Montessori pedagoginėje sistemoje (buvo siekiama išsiaiškinti, kaip respondentai suvokia priešmokyklinio ugdymo turinį); trečiasis klausimų blokas skirtas atskleisti priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės ypatumus (buvo siekiama išsiaiškinti, kaip tiriamieji suvokia priešmokyklinio ugdymo turinio kokybę); ketvirtojo bloko klausimais siekiama identifikuoti priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės kriterijų raišką M. Montessori pedagoginėje sistemoje (buvo klausama apie raidos tarpsnių, ugdomosios aplinkos, pedagogo įtaką priešmokyklinio ugdymoturinio kokybei).

Situacija - procedūros. Priešmokyklinio ugdymo pedagogės buvo apklausiamos jų ugdymo institucijose, priešmokyklinio ugdymo grupėse. Interviu buvo naudojamas pedagogei baigus darbą, atskirai nuo ugdytinių. Apklausa vyko su kiekviena iš respondenčių dienos metu ir truko iki 30 minučių. Interviu fiksuojamas diktofone. Vėliau žodinė informacija perkeliama į kompiuterį ir transkribuojama. Tai atliekama tam, kad būtų galima nuodugniai analizuoti respondentų atsakymus.

Duomenų analizės procedūros Interviu duomenys buvo analizuojami juos išskiriant į tam tikras kategorijas, o kategorijos suskirstomos į subkategorijas, o jas pagrindžia respondentų atsakymų citavimas.

Buvo sudėtinga rasti akivaizdų išskirtą kategoriją atitinkantį respondento teiginį, todėl pasitelkta tyrėjo praktinė bei teorinė patirtis M. Montessori pedagoginėje sistemoje – tai palengvino darbą.

Sąvokų žodynėlis

Laisvojo ugdymo paradigma – į vaiko asmenybę orientuota ugdymo paradigma, ugdymą grindžianti vaiko laisve, jo prigimtinių galių puoselėjimu bei plėtojimu, savarankiškumu. Labiausiai paplitusios laisvojo ugdymo kryptys: pragmatizmas, progresyvizmas, egzistencializmas, humanizmas (Bitinas, 2000).

M. Montessori pedagoginė sistema – sistema, ugdymą grindžianti savarankiška veikla tam specialiai paruoštoje aplinkoje, vaiko pojūčių lavinimu bei prigimtinių galių plėtojimu, mokytojo stebėtojo - patarėjo vaidmens ugdymo procese samprata (Ušeckienė, 2003; Matulaitytė – Keturkienė, 2002).

Priešmokyklinio ugdymo turinys – į priešmokyklinio amžiaus vaiko kompetencijų (vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių ir patirties) ugdymą(si) orientuoti principai, tikslai, uždaviniai, ugdymo formos bei metodai, pedagogo sąveikos su vaiku stilius, aplinkos kūrimo būdai, vaiko pasiekimų vertinimas (Mizerienė, 2007).

Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybė – tai ugdymo sąlygų ir priemonių visuma, užtikrinanti priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo poreikių tenkinimą ir galimybę įgyti priešmokyklinio ugdymo kompetencijas.

Ugdomasis procesas – vyksmas konkrečioje istorinėje – kultūrinėje situacijoje, kolektyve arba ugdytojui ir ugdytiniui individualiai bendraujant, naudojant ugdymo turinį, metodus ir metodologinius būdus, šį procesą koreguojant, kryptingai valdant ir tobulinant (Jovaiša, 2007).

Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės kriterijai

Atitiktis apibrėžtiems švietimo reikalavimams (ugdymo turinys sudaromas remiantis: Priešmokyklinio ugdymo standartu (2003); Bendrąja priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2002); Montessori pedagogikos Lietuvoje samprata (2004));

Prieinamumas - ugdymo turinys pritaikytas priešmokyklinio amžiaus vaikams (Ugdymo turinys pritaikomas atsižvelgiant į individualius poreikius; į vaiko amžiaus raidą; skirtingos socialinės ir kultūrinės aplinkos vaikui tinkamumą);

Integralumas – visi ugdymo turinio struktūriniai elementai jungiasi, sudaro vieningą visumą vienoje ugdymo teorijoje (Norkūnienė, 2007).

1. PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO TURINIO SAMPRATA

M. MONTESSORI PEDAGOGINĖJE SISTEMOJE

Pedagoginėje literatūroje ugdymo turinys traktuojamas labai įvairiai. Tokį skirtingą ugdymo suvokimą įtakoja skirtingi autorių filosofiniai įsitikinimai, jų pasaulėžiūra. Ugdymo turinio konstravimo problematika ypač aktuali Lietuvos pedagogams, kadangi ilgą laiką tarp šių pedagogikos sritis buvo faktiškai uždrausta ir smarkiai idealizuota. Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo atsirado ugdymo turinio vystymo bei tobulinimo poreikis (Pukelis, 1998). Priklausomai nuo to, kokia ugdymo paradigma dominuoja, egzistuoja savitas ugdymo turinio suvokimas.

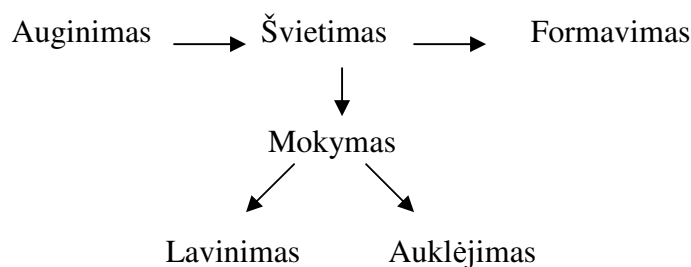
Priešmokyklinio ugdymo turinys – į priešmokyklinio amžiaus vaiko kompetencijų (vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių ir patirties) ugdymą(si) orientuoti principai, tikslai, uždaviniai, ugdymo formos bei metodai, pedagogo sąveikos su vaiku stilius, aplinkos kūrimo būdai, vaiko pasiekimų vertinimas.

1.1. M. Montessori pedagoginė sistema laisvojo ugdymo paradigmos kontekste

Vos tik kūdikiui užgimus prasideda jo ugdymas. Tam, kad vaikas tinkamai bręstų ir dvasiškai tobulėtų, reikalingas tinkamas ugdymo plėtojimas. **Ugdymas** – asmenybę kuriantis žmonių bendravimas sąveikaujant su aplinka bei žmonijos kultūros vertybėmis (Jovaiša, 2007, 311). **Ugdymas** pasak Jovaišą (2007) – bendriausia pedagogikos kategorija, kuri apima auginimą, švietimą, mokymą, lavinimą, auklėjimą, formavimą. Šios ugdymo sąvokos viena kitą papildo, jas sieja abipusis ryšys. Taip pat minėtas sąvokas sieja funkcinis ryšys:

- Švietimas realizuojamas mokymu;
- Mokymo paskirtis – ne tik išmokyti, bet ir lavinti, auklėti;
- Auklėjimo paskirtis – ne tik perteikti ugdytiniams kultūros vertybes, bet pagal jas formuoti ir jų elgesį, asmenybę.

Remiantis šiuo apibrėžimu, ugdymo funkcijas galima pavaizduoti taip (žr. 1 pav.):

1 pav. Ugdymo funkcijos

Visos ugdymo teorijos aptarnauja vieną iš žmogaus veiklos sričių - ugdymą, turintį apibrėžtą visuomenės poreikių tenkinimo paskirtį. Jos tinkamos tiek, kiek padeda organizuoti rezultatyvų ugdymą. Tos teorijos, kurios neatlieka šios užduoties, yra nepriimtinos tai visuomenei. Visuomenėje vienomis sąlygomis ta pati teorija gali būti aktuali, o kitomis – nepriimtina. Kai kurios teorijos viena kitą keičia kas keli dešimtmečiai. Ugdymo problema sena kaip pasaulis, ji vis išskyla ir reikalauja reformų (Bitinas, 1996).

Atsižvelgiant į tai, kuo grindžiamas ugdymas, ugdymo kryptys skirstomos į klasikinę ir laisvojo ugdymo koncepcijas.

„Klasikinėmis vadintinos koncepcijos, ugdymą grindžiančios vienareikšmiu atsakymu į materialiojo ir dvasinio prado santykių ugdytinio asmenybės raidos procese“ (Bitinas, 2000, p. 131). Joms priskiriamos koncepcijos, kurios paremtos: idealizmu, realizmu, neotomizmu, materializmu.

Istorijos eigoje požiūris į ugdymą nuolat kito, buvo ieškoma efektyvesnių ugdymo būdų. Ypač šios vaikų ugdymo paieškos suintensyvėjo XX amžiuje. Prasidėjo pedagogikos reformos judėjimas. XX a. pradžioje įvykusi mokslinė revoliucija sukėlė bene didžiausią perversmą pasaulinėje ugdymo teorijoje ir praktikoje. Ji pažadino visuomenės nepasitenkinimą mokykla, teikusia išsilavinimą kaip neginčijamų tiesų sąvadą. Klasikinė ugdymo koncepcija imta vertinti kritiškai. Pedagogikos teoretikai ryžosi neigti autoritarišką ugdytoją, vadovėlinį mokymą, ugdytinių pasyvumą mokantis, perkrautą faktais ir atitrūkusį nuo gyvenimo suvienodintą mokymo turinį, prievartines ugdymo priemones, ugdytinio asmenybės laisvės slopinimą. Laisvojo ugdymo paradigmos išgalėjimas – tai naujos visuomenės užsakymas. Jam vykdyti ugdymo institucijos turėjo kurti naują ugdymo strategiją. Tokia strategija – tai atgaivinta savo metu neišsiskleidusi laisvojo ugdymo idėja. Svarbiausias laisvojo ugdymo ypatumas – absoliutus konservatyvumo neigimas. Labiausiai paplitusios laisvojo ugdymo kryptys: pragmatizmas, progresyvizmas, egzistencializmas, humanizmas (Bitinas, 2000; Ušeckienė, 2003). Naujojo auklėjimo pedagogika į patį vaiką ir žvelgė kitaip nei tradicinė mokykla – kaip į mokymo ir auklėjimo subjektą.

Žymus XX amžiaus pradžioje Jungtinių Amerikos Valstijų laisvojo ugdymo atstovų – J. Dewey. Jis kritikavo jo gyvenamuoju laikotarpiu dominavusią mokyklinę praktiką, kuomet vaikai žinias įgydavo pasyviai mokant mokytojams ar naudojant vadovėlinį mokymą. Dėmesys koncentruojamas į vaiką ir jo poreikius. Vaikas suvokiamas kaip holistinė būtybė. Teigiama, jog žmogaus išsilavinimo kokybė priklauso nuo mokymosi motyvacijos. Nėra taip svarbu, ko mokinys mokosi, kiek tai, kaip jis mokosi, kokios jo mokymosi pastangos. Ugdymo turinys turi būti decentralizuotas. Laisvas vaiko apsisprendimas, patariant tėvams ir mokytojams – svarbiausias progresyvinės ugdymo teorijos bruožas. Akcentuojama jauki atmosfera, palankios sąlygos reikšties iniciatyvai ir ugdytis savarankiškai. Progresyvistai kritikuoja autoritarišką mokytoją, pasyvų mokinių mokymąsi. Ugdymo atmosfera atvira, laisva, nuoširdi, paremta abipusiu pasitikėjimu (Pukelis, 1998).

Taip pat gerai žinomi naujosios auklėjimo krypties atstovai yra F. Frėbelis, O. Dekrolis, M. Montessori. Jų idėjos yra panašios J. Dewey idėjoms, būdinga laisvojo ugdymo dvasia.

F. Frėbelis laikomas vaikų darželių steigėju. Kūrė savitas ugdomasias priemones. Pasak O. Matulaitytės – Keturkienės (2002), F. Frėbelis į vaikus žiūrėjo kaip į gėles, o įstaigas vaikams pradėjo vadinti „vaikų darželiais“. Šis pavadinimas greitai prigijo visame pasaulyje. A. Gučas (1994) teigia, jog šio švietėjo auklėjimo tikslas yra atvaizduoti dievišką pradą žmoguje ir pažinti dievišką pradą gamtoje. Jis skatina atsisukti į gamtą, siūlo auklėjime remtis gamtos ir žmogaus gyvenimo ypatumu.

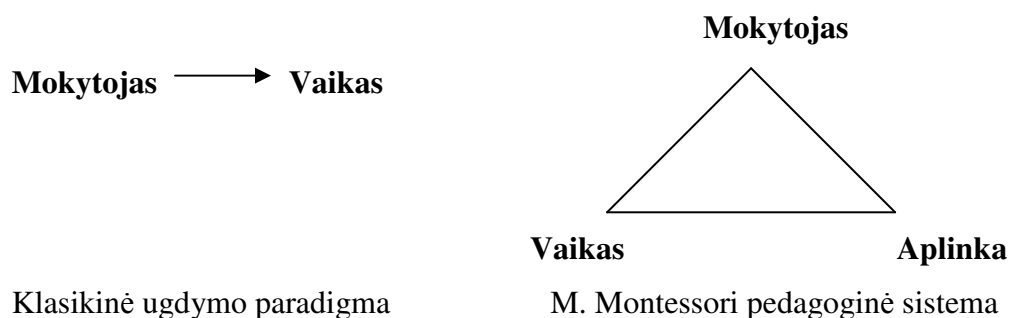
O Dekrolis garsėjo naujų organizacinių principų kūrimu. Jis pirmasis žvelgė į darželių įstaigas ne kaip į globos, o ugdymo institucijas. Darželiuose įvedė darbų planą ir temas. Jis teigė, jog darbas turi būti tikslingai organizuojamas. Darbo planas neleidžia per ilgai užsibūti prie tų pačių temų ir lavinimo priemonių, o metodai užtikrina vaiko darbo ir laisvės sąlygas (Gučas, 1994).

Marija Montessori priklausė pedagogikos reformavimo judėjimui. Šis tarptautinis judėjimas XX a. pradžioje siekė iš pagrindų pakeisti auklėjimą. Šio judėjimo atstovai pabrėžė, jog reikia suprasti vaiko ypatumus ir savitumą. Ugdytojas suprantamas kaip vaiko patarėjas. Vaikas turi turėti savo nuomonę, mokykloje puoselėjamas bendruomeniškumas. Šio judėjimo pradmenys – Ruso, Pestalocio ir Frėbelio veikaluose. Naujas požiūris į vaiką išplaukia iš besiformuojančios vaikų psichologijos srities. Pirmą kartą į vaiką žvelgiama kaip į aktyvią būtybę, turinčią savo sielą ir norus. Žiūrint į tai turi keistis požiūris į pedagogiką. Atsižvelgdami į tai pedagogai ėmė kurti savas koncepcijas. Ne išimtis ir M. Montessori (Hagemann ir Börner, 2004; Steenberg, 2002).

Marija Montessori gimė 1870 m. rugpjūčio 31 d. Italijoje. Studijavo mediciną Romos universitete, 1896 m išlaikė valstybinį egzaminą ir tapo gydytoja. M. Montessori buvo pirmoji Italijoje moteris gydytoja. Tais pačiais metais ji pradėjo dirbti Romos universiteto psichiatrijos klinikoje gydytoja asistente. Atlikdama tyrimus universiteto psichiatrijos klinikoje, Montessori

pirmą kartą susidūrė su pedagoginiais klausimais. Psichiatrijos skyriuje buvo gydomi ir protiškai atsilikę vaikai. Kad ir prižiūrimi, jie likdavo abejingi, apatiški, neveiklūs. M. Montessori suprato, kad juos išlavinti yra grynai pedagoginė problema, 1889 m. Montessori tapo protinę negalią turinčių vaikų auklėjimo lygos nare. 1899 m. M. Montessori pradėjo vadovauti institutui, kuriame mokomi specialiujų mokyklų mokytojai. 1901 m. ji pradėjo studijuoti antroposofiją Romos universitete. Kai baigė studijas, pedagogė buvo pakviesta šiame universitete dirbti pedagoginės antropologijos profesore. Čia 1904 m. pradėjo pedagoginį darbą. 1906 m. Montessori pasitaikė galimybė išmėginti savo ugdymo programą su sveikais vaikais. 1907 m. M. Montessori tapo vaikų darželio „Casa dei bambini“ direktore. Praktiškai dirbdama šiame darželyje, pedagogė suteikė naujų žinių ir jomis remdamasi tobulino savo pedagoginę koncepciją. Jos idėjos sparčiai paplito visame pasaulyje, pradėti steigti darželiai ir mokyklos, dirbantys pagal Montessori pedagoginę sistemą (Hagemann ir Börner, 2004; Venohr, 2007). Savo pirmame veikale 1913 m. M. Montessori rašė: „Mokykla turi sudaryti sąlygas laisvai vystytis vaikų aktyvumui, nuo čia prasideda mokslo pedagogika, kuri yra esminė reforma“ (Montessori, 1969, p. 12). M. Montessori pedagoginė sistema pagrįsta vaiko prigimties tyrinėjimais, ugdymas vyksta vaikui savarankiškai veikiant. M. Montessori pedagoginė sistemoje ryški vaiko asmenybės pagarba. Kiekvienas vaikas ugdomas kiekvienoje srityje atskirai atsižvelgiant į vaiko dvasios poreikius bei asmeninius gebėjimus. Panaikinta rungtynių dvasia, vertinimas vyksta atsižvelgiant į kiekvieno vaiko skirtingus gebėjimus bei turimą patirtį. Ugdymas vyksta specialiai paruoštoje aplinkoje. Ugdytojas – stebėtojas, patarėjas (O. Matulaitytė – Ketursienė, 2002; Venohr, 2007; Petrutytė, 1993; Helming, 1992).

Pasak Petrutytės(1993), Hagemann ir Börner (2004), Matulaitytės – Keturkienės (2002) pagrindinis M. Montessori pedagogine sistema dirbančio mokytojo uždavinys – skatinti prigimtinių vaiko galių sklaidą ir kurti ugdymo reikmėms pritaikytą aplinką. Mokytojas ne moko, o vadovauja vaiko saviugdai. Jis yra vaiko vidinės raidos stebėtojas, skatintojas ir vadovas. M. Montessori pedagoginėje sistemoje mokytoją iš dalies pavaduoja mokomoji medžiaga, kurioje yra numatyta klaidų kontrolė, sudaranti sąlygas kiekvieno vaiko saviugdai. Tuo tarpu tradicinio ugdymo mokytojas yra autoritarinis vadovas, perteikiantis mokomąją medžiagą. Tai galima būtų pavaizduoti taip (žr. 2 pav. Vaiko ir ugdytojo sąveika):

2 pav. Vaiko ir ugdytojo sąveika

Taigi, apžvelgus įvairių autorių pastebėjimus apie M. Montessori pedagoginės sistemos ugdymo ypatumus, galima palyginti klasikinės ugdymo paradigmos ir M. Montessori pedagoginės sistemos ugdymą (žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Klasikinės ugdymo paradigmos ir M. Montessori pedagoginės sistemos palyginimas

Klasikinė ugdymo paradigma	M. Montessori pedagoginė sistema
Pasyvus ugdymas	Aktyvus savarankiškas ugdymas(is)
Vadovėlinis ugdymas	Ugdymas(is) specialiai paruoštoje aplinkoje naudojant Montessori priemones
Autoritarinis ugdytojas	Ugdytojas – ugdymo veiklos stebėtojas, patarėjas
Vienkryptis dalyvavimas, ugdytojo dominavimas	Ugdytojo ir ugdytinio abipusė sąveika dalyvaujant ugdymo procese
Suvienodintas ugdymas	Individualus ugdymo dominavimas
Suvienodintas pažangos vertinimas	Individualus vertinimas stebint pažangą
Akademinės žinios	Kompetencijų ugdymas
Dalykinė sistema	Integralus ugdymo turinys

M. Montessori pedagoginėje sistemoje, skirtingai nei klasikinėje ugdymo paradigmoje, vietoj akademinų žinių ugdomos kompetencijos. Ugdymo turinys integralus, aktyvus savarankiškas ugdymas(is) keičia pasyvųjį, vyksta aktyvus dalyvavimas ugdymo procese. Ugdytojas – patarėjas, veiklos stebėtojas, vyksta ugdytojo ir ugdytinio abipusė sąveika. M. Montessori pedagoginėje sistemoje atsisakoma suvienodinto ugdymo, dominuoja individualus darbas. Atsisakyta vadovėlinio ugdymo, ugdant naudojamos Montessori priemonės, įvairūs ugdymo(si) šaltiniai bei metodai. Šioje sistemoje nėra ugdymosi vertinimui, nėra rungtyniavimo dvasios. Atsižvelgiama į kiekvieno vaiko

turimą patirtį, gebėjimus, įgūdžius, vertybines nuostatas. Kiekvienas vertinamas pagal asmeniškai individualiai padarytą pažangą.

1.1.1. M. Montessori pedagoginės sistemos principai

M. Montessori pedagoginėje sistemoje laikomasi Lietuvos švietimo sistemai būdingų principų – lygių galimybių, kontekstualumo, veiksmingumo, tęstinumo (Lietuvos respublikos švietimo įstatymas, 2003):

1. Lygių galimybių principas. Švietimo sistema yra socialiai teisinga, ji užtikrina asmenų lygybę, nepaisant jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų; kiekvienam asmeniui ji laiduoja švietimo prieinamumą, bendrojo išsilavinimo bei pirmosios kvalifikacijos įgijimą ir sudaro sąlygas tobulinti turimą kvalifikaciją ar įgyti naują;

2. Kontekstualumo principas. Švietimo sistema yra glaudžiai susieta su krašto ūkinės, socialinės, kultūrinės raidos kontekstu, kartu su juo atsinaujina ir atitinka nuolat kintančias visuomenės reikmes;

3. Veiksmingumo principas. Švietimo sistema siekia geros kokybės rezultatų sumaniai ir taupiai naudodama turimus išteklius, nuolat vertindama, analizuodama ir planuodama savo veiklą, remdamasi veiksminga vadyba – tinkamais ir laiku priimamais sprendimais;

4. Tęstinumo principas. Švietimo sistema yra lanksti, atvira, pagrįsta įvairių formų ir institucijų sąveika; ji sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui mokytis visą gyvenimą.

Taip pat esama tik M. Montessori pedagoginei sistemai būdingų principų: laisvės drausmėje, lygiateisiškumo, individualumo, ugdytinio teigiamos veiklos nepertraukimo, klaidų savikontrolės, mokyklos ir šeimos vienovės:

9. Laisvės ir drausmės principas. Laisvės ir drausmės principas yra vienas pačių svarbiausių M. Montessori pedagoginės sistemos principų. Vaiko laisvė galima specialiai paruoštoje aplinkoje (Petruytė, 1993). Posakis „pasirinkimo laisvė“ suprantamas ne tik kaip sielos, bet ir kūno judėjimo laisvė. Sielos judėjimo laisvė – tai laisvas pasirinkimas atitinkamai paruoštoje aplinkoje, su kuo, su kokiomis priemonėmis ir kaip ilgai dirbti. Tuo tarpu judėjimo laisvė – tai laisvas apsisprendimas judant, kūno padėties pasirinkimas. Tačiau jokių būdų negalima trukdyti veikti kitiems vaikams (Hagemann ir Börner, 2004; Montessori, 1992). „Vaiko laisvė turi būti ribojama kolektyvo interesų, o jos forma – išauklėtas elgesys ir veikimas. Taigi reikia drausti vaikams daryti tai, kas gali įžeisti arba pakenkti kitiems, arba kas yra žiauru ir nemandagu“ (Montessori, 1992, p. 56). Visas kitas veiklos apsireiškimas ne tik leidžiamas, bet ir turėtų būti gerbiamas ugdytojų.

Laisvai pasirinkdamas vaikas stiprina savo valią. „Drausmingumas – tai sugebėjimas valdyti save“ (Fisher, 1992, p. 70). M. Montessori pedagoginėje sistemoje didelė reikšmė skiriama taisyklių laikymuisi. „Taisyklių laikymasis palengvina gyvenimą kartu. Jos orientuoja ir suteikia saugumo jausmą“ (Hagemann ir Börner, 2004). Kad vaikas galėtų laikytis taisyklių, pirmiausia turi būti supažindintas su jomis. Jei vaikas jau darželyje bus pratinamas laikytis taisyklių, tai mokykloje bus lengviau paklusti tvarkai. Palaipsniui taisyklės tampa vidiniu vaiko poreikiu.

„Drausmės pagrindas – tvarka ir laisvė. Jei nėra tvarkos ir laisvės, tai negali būti nė kalbos apie drausmę (Petruitytė, 1993, p. 202). M. Montessori išskiria išorinę ir vidinę tvarką. „Vaiko jautrumas tvarkai egzistuoja vienu metu dviem aspektais: vienas – išorinis, kuris apima vaiko ir aplinkos santykius, kitas – vidinis, kuris teikia judančių ir užimančių padėčių kūno dalių pojūtį. Tai galėtume vadinti vidine orientacija“ (Montessori, 2000, p. 87). Labai svarbu Montessori grupėje, jog daiktai turėtų savo pastovią vietą. Daiktų tvarka pasireiškia daiktų išdėstymo grupėje žinojimu, jo pastovios vietos prisiminimu. Tai padeda laisvai orientotis aplinkoje, ugdo savarankiškumą. „Negalima būti laisvam, nesant savarankiškam...“ (Montessori, 1992, p. 61). Būdami savarankiški vaikai nesijaučia bejėgiais, gali daug ką atlikti patys. Todėl labai svarbu, jog vaikai patys savarankiškai atliktų sprendimus ir aktyviai veiktų. M. Montessori pedagoginėje sistemoje pedagogai stengiasi paruošdami aplinką padėti vaikams pereiti iš išorinės tvarkos į vidinę. Dirbdami su medžiaga jie mokosi susitelkti, išlaikyti vidinę rimtį.

6. Lygiateisiškumo principas. M. Montessori pedagoginėje sistemoje vadovaujamosi nuostata, jog „žmonės aukščiausią lygį pasiekia tada, kai asmenybei atsiskleisti turi kuo didžiausią laisvę, nepažeidžiančią kitų žmonių teisių. (...) ...vaikai yra tokie patys žmonės, kaip ir mes...“ (Fisher, 1992, p. 63). Pedagoginė sistema grindžiama gilia vaiko asmenybės pagarba. Ji pašalina persveriančią suaugusiojo įtaką vaiko plėtros vyksme, vyrauja abipusė pagarba. Vaikas – lygiateisis visuomenės narys.

7. Individualumo principas. Matulaitytė – Keturkienė (2002), Petruitytė (1993), Hagemann ir Börner (2004), Ušeckienė (2003) teigia, jog M. Montessori pedagoginėje sistemoje itin svarbi vieta skiriama individualiai vaiko veiklai. Tokie veiklai puikiai tinka specialiai paruošta ugdomoji aplinka ir darbui pagal M. Montessori pedagoginės sistemos metodus profesionaliai pasirengęs mokytojas. Paruošta aplinka yra pritaikyta atitinkamo amžiaus tarpsnio asmens ugdymo(si) reikmėms ir sudaro galimybę vaikui individualiai rinktis pageidaujamą veiklą, tenkinti savo poreikį tyrinėti, veikti, pažinti, judėti, puoselėti pasitikėjimą savo jėgomis, įgyvendinti sociokultūrinius – bendravimo, estetinius, tautinius, dorovinius, religinius – bręstančios asmenybės interesus (Montessori pedagogikos Lietuvoje samprata, 2004, priedas Nr. 1).

8. Mokinio teigiamos veiklos nepertraukimo principas. Tinkamai paruoštoje aplinkoje veikla pasirenkama pagal savo pomėgius ir polinkius. Vaikai patys gali spręsti, kiek laiko

dirbs su ugdymo priemonėmis, su kokiomis ir kokio sudėtingumo. Čia svarbią vietą užima priešmokyklinio ugdymo pedagogo santūrumas. Jis gali ateiti į pagalbą tik tada, kai vaikui to tikrai reikia. Ne laiku kišantis į vaiko veiklą, slopinamas jo savarankiškumas. Todėl labai svarbu, jog vaikas pats galėtų savarankiškai daryti sprendimus ir būtų aktyvus savo veikloje (Hagemann ir Börner, 2004; Venohr, 2007; Briton, 1999). Vaikas neverčiamas veikti su tam tikra priemone, jam neliepiama ir nenurodinėjama.

9. Klaidų savikontrolės principas. M. Montessori pedagoginėje sistemoje svarbu, kad vaikai patys taisytų savo klaidas. „Klaidų kontrolė duoda galimybę vaikui pagerinti savo darbą, dar ir dar kartą padirbėti su priemone. Klaidos nėra neigiamas dalykas, kaip tai įprasta visose visuomenės srityse, jos skatina judėti pirmyn, tobulėti“ (Hagemann ir Börner, 2004). Kiekviena priemonė turi klaidų kontrolę. Ugdytojas stengiasi nekreipti dėmesio į klaidas, neskuba taisyti, o palieka galimybę pačiam vaikui pasitaisyti.

6. Mokyklos ir šeimos vienovės principas. Svarbus bendradarbiavimas tarp tėvų ir ugdytojų siekiant ugdymo kokybės. Ugdant vaikus aktyviai dalyvauja tėvai. Jie stebi vaikų darbą grupėse, dalyvauja kuriant asmeninius planus, domisi rezultatais.

Tarp darželio ir šeimos vyksta nuolatinė komunikacija. „Vaiko brendimo negalime suvokti be šeimos. Todėl vaiko ugdymas nebendraudant su tėvais, nesiremiant šeimos patirtimi, nesulaukiant iš jos paramos nebus vaisingas. Pedagogų ir tėvų reikalavimai turi būti suderinti, kaip smuiko stygos“ (Sajienė, 1997, p. 30). Tuo remiantis išskyla būtinybė šeimai teikti pedagoginę pagalbą.

Apibendrinus Montessori pedagogikos Lietuvoje sampratą (2004), Lietuvos respublikos švietimo įstatyme (2003) teiginius matyti, jog M. Montessori pedagoginei sistemai būdingi Lietuvos švietimo sistemos principai, tačiau esama ir savitų principų (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Lietuvos švietimo ir M. Montessori pedagoginių sistemų principų palyginimas

M. Montessori sistemos	Lietuvos švietimo sistemos
1. Lygių galimybių.	1. Lygių galimybių.
2. Kontekstualumo.	2. Kontekstualumo.
3. Veiksmingumo.	3. Veiksmingumo.
4. Tęstinumo.	4. Tęstinumo.
5. Laisvės drausmėje.	
6. Lygiateisiškumo.	
7. Individualumo.	
8. Mokinio teigiamos veiklos nepertraukimo.	

9. Klaidų savikontrolės.	
10. Mokyklos ir šeimos vienovės.	

Pasak Sajienės (1997) ši sistema sėkmingai gali būti taikoma Lietuvoje, nes:

1. Atitinka demokratišką Lietuvos švietimo kryptį ir nuostatas;
2. sudaro galimybę ugdyti vaikus, kurie nepritampa tradicinėse ugdymo įstaigose;
3. Svarbus konkurencijos veiksnys, dėl to tobulėja kitų švietimo sistemų įstaigų ugdymo turinys ir metodai;
4. Padeda įveikti visuotinai išsigalėjusią žinių apatiją.

Ši sistema atitinka demokratišką Lietuvos švietimo kryptį ir nuostatas; sudaro galimybę ugdyti vaikus, kurie nepritampa tradicinėse ugdymo įstaigose; svarbus konkurencijos veiksnys, todėl tobulėja kitų švietimo sistemų ugdymo turinys ir metodai; padeda įveikti visuotinai išsigalėjusią žinių apatiją. M. Montessori pedagoginė sistema turi būti adaptuojama, ugdymo turinį užpildant tautos kultūrinėmis vertybėmis ir modifikuojama, taip pat reikia atsižvelgti į laikmetį. (Sajienė, 1997)

1.1.2. M. Montessori pedagoginės sistemos esminiai komponentai

M. Montessori filosofijos tikslas – „savęs ir aplinkos tobulinimas pakeliui į visuotinai darnią bendruomenę, kurios pagrindinis dėsnis – MEILĖ“ (Montessori, 2000, p. 54). Tuo tarpu tradicinio priešmokyklinio ugdymo **tikslas** – laiduojant vaiko asmenybės skleidimąsi ugdyti aktyvų, savimi ir savo gebėjimais pasitikintį, stiprią pažinimo motyvaciją turintį vaiką, sudaryti prielaidas tolesniam sėkmingam ugdymuisi mokykloje (Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa, 2002, p. 5).

M. Montessori pedagoginės sistemos esmę įkūnija trys jos komponentai:

Savita **vaiko** asmenybės raidos tarpsnių su jiems būdingais fiziniais ir dvasiniais asmens poreikiais samprata;

Savita, minėtus raidos tarpsnius atitinkanti **ugdomoji aplinka** ir priemonės;

Mokytojo – vaiko asmenybės raidos stebėtojo ir vadovo – vaidmens ugdymo procese samprata (Montessori pedagogikos Lietuvoje samprata, 2004, priedas Nr. 1)

Anot Petrutytės (1993), Gasparkaitės (1994), Hagemann ir Börner (2004) M. Montessori teigimu vaika reikėtų ugdyti taip, kad jis patirtų kuo mažiau svetimos įtakos. Auklėtoja ne moko, bet skatinti vaiko saviauklą, todėl itin svarbus priešmokyklinio ugdymo pedagogo santūrumas. „M. Montessori kelia auklėtojais tokias užduotis: parengti aplinką ir tinkamai ją prižiūrėti – rūpintis, kad mokomosios priemonės būtų surūšiuotos, tvarkingos, švarios, kad kiekvienas komplektas būtų visos

sudėties ir padėtas reikiamoje vietoje” (Hagemann ir Börner, 2004, p. 15). Priešmokyklinio ugdymo pedagogė turi būti kantri, rami, nuovoki, darbšti, besivaldanti, ji neturi daug daug kalbėti. Jos kalba tyli, rami, trumpa, paprasta. Žodžiai – aiškūs, tikslūs, vaizdingi, grakštūs (Gasparkaitė, 1994).

Montesorinės priemonės vaikui – tai raktas į pasaulį. Priemonių dėka jis pertvarko ir mokosi atpažinti savo chaotiškus ir neapdirbtus įspūdžius (Монтессори- материал, 1992). Aplinkoje esanti didaktinė medžiaga - estetiška, viliojanti vaiką. Ji turi būti padėta taip, kad nesudarytų vaikui problemos ją paimti ir su ja laisvai dirbti.

Hagemann ir Börner (2004), Petrutytė (1993), Matulaitytė – Keturkienė (2002) teigia, jog M. Montessori išskyrė tinkamai paruoštos aplinkos bruožus: darbo aplinka turi atitikti vaiko amžių, priemonės skirtos ugdyti vaikų savarankiškumą, daiktai pritaikyti vaikų ūgiui, pati aplinka estetiška ir tvarkinga.

Anot Petrutytės (1993) M. Montessori atrado vadinamuosius imliuosius vaiko dvasinės raidos laikotarpius. „Šie laikotarpiai siejami su atitinkamu amžiaus tarpsniu atsiskleidžiančiais vaiko poreikiais ir gebėjimu suvokti tam tikras išorinio pasaulio reiškinių ypatybes ir ryšius, išryškėjusiu potraukiu ir gebėjimu atlikti tam tikrą veiklą, patenkinti socialinio bendravimo poreikį. Imlieji laikotarpiai nesikartoja. Vienam pasibaigus ateina kitas. Jų seka atspindi nuoseklią vaiko dvasinę raidą“ (Montessori pedagogikos Lietuvoje samprata, 2004, p.3, priedas nr. 1). Venohr (2007) teigimu, M. Montessori remdamasi olandų mokslininko, biologo De Vries Hugo jautriųjų vystymosi laikotarpių išskyrimu gyvūnams, šį terminą pritaikė žmogui, jo vystymuisi. M. Montessori vaiko vystymąsi tapatina su drugelio vystymuisi. Drugeliams būdingi ryškūs jautrieji periodai, kuriuos jie pereina vystydamiesi, keisdami savo vystymosi stadijas. Jautrieji periodai kaip atsiranda, taip ir pranyksta, tačiau turi svarbią reikšmę žmogaus vystymuisi. Ugdomoji aplinka turi būti paruošta taip, jog atitiktų imliojo laikotarpio galimybes atliepiančią medžiagą. Ji turi skatinti tuo laikotarpiu atsiskleidžiančių asmens psichofizinių ir dvasinių galių raišką, laiduoti veiksmingą jų plėtotę. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį, jog visi vaikai yra skirtingi savo pomėgiais, gabumais, patirtimi ir pan., todėl ir imlieji tam tikrai protinei veiklai laikotarpiai kiekvienam vaikui prasideda skirtingu laiku. Jautrieji laikotarpiai pereinamojo pobūdžio. Kada ugdytinis pasiekia tam tikrą išsivystymo būklę, tai lyg tol vyravęs ypatingas jautrumas pranyksta, užleisdamas savo vietą kitam, dažniausiai visai kitam jautrumui. Kiekvienam vaikui tai ateina individualiai skirtingu laiku (Petrutytė, 1993; Ulrich, 2002). Montessori pedagogikos Lietuvoje sampratoje (2004, priedas Nr. 1) teigiama, jog sėkmingai išnaudodama imliųjų laikotarpių teikiamas galimybes, vaiko asmenybė bręsta, plečiasi jo dvasinė patirtis, proto galios. M. Montessori vaiko raidos sampratoje skiria šiuos imliuosius laikotarpius (žr. 3 lentelę):

M. Montessori vaiko raidos imlieji laikotarpiai
(pagal Montessori pedagogikos Lietuvoje sampratą (2004))

Eil. Nr.	Imlumas	Vaiko amžius
1.	Kalbai	0–6 metai
2.	Pojūčiams lavinti	0–6 metai
3.	Tvarkai	1–3–4 metai
4.	Mažiems daiktams	1,5–2,5 metų
5.	Judesiui, judėjimui	1,5–4 metai
6.	Socialinio bendravimo poreikiui	2–6 metai
7.	Muzikai	2–6 metai
8.	Asmens orumui	3 – 6 metai
9.	Žodžiams nagrinėti	3 – 6 metai
10.	Rašymui, skaitymui	4 – 6 metai
11.	Visuomeninių jausmų plėtotei	6 – 12 metų
12.	Polinkiui tyrinėti, sužinoti daiktų ir reiškinių priežastis, suprasti pasaulio sąrangą	8 – 12 metų
13.	Socialiniam prisitaikymui	12 – 15 metų
14.	Visuomeninei asmens savivoka	15 – 18 metų

Pasak Petrutytės (1993), Gasparkaitės (1994), M. Montessori, atsižvelgdama į psichologijos mokslo tyrinėjimus, išskyrė šias vaiko raidos pakopas:

I pakopa Nuo gimimo iki 6 metų:

(susideda iš 2 laikotarpių)

1 laikotarpis 0 – 3 metai Imlaus nesąmoningo proto laikotarpis

2 laikotarpis 3 – 6 metai Imlaus sąmoningo proto laikotarpis

II pakopa 6 – 12 metų Mokyklinis laikotarpis

III pakopa 13 – 18 metų Asmenybės brandos laikotarpis.

Tuo tarpu Gučas (1990) pateikia bendriausią vaiko psichikos raidos periodizaciją, priimtą 1965 m. psichologų simpoziume:

Naujagimystė nuo 1 dienos iki 10 dienų;

Kūdikystė nuo 10 dienų iki 1 metų;

Ankstyvoji vaikystė nuo 1 metų iki 3 metų;

Pirmoji vaikystė nuo 4 iki 7 metų;

Antroji vaikystė   vyrams nuo 8 iki 12 metų, moterims nuo 8 iki 11 metų;
 Paauglystė   vyrams nuo 13 iki 16 metų, moterims nuo 12 iki 15 metų.

Esama įvairių žmogaus raidos skirstymų, kuriuos naudoja psichologai. Tačiau šiame darbe lyginama M. Montessori ir A. Gučo pateiktos vaiko psichikos raidos periodizacijos. Jas palyginus matyti, jog M. Montessori pateiktoje periodizacijoje atskirai neįvardinta naujagimystė, kūdikystė. Jos kartu su ankstyvąja vaikyste tolygios M. Montessori vaiko raidos I pakopos 1 laikotarpiui – imlaus nesąmoningo proto laikotarpiui (0 – 3 metai). Imlus sąmoningo proto laikotarpis – 2 laikotarpis (3 – 6 metai), kuris A. Gučo pateiktoje psichikos raidos periodizacijoje atitiktų pirmąją vaikystę (4 – 7 metai). Čia pirmoji vaikystė prasideda ir baigiasi vienais metais vėliau, nei M. Montessori pateiktame imlaus sąmoningo proto laikotarpyje. II pakopa – mokyklinis laikotarpis (6 – 12 metai) gali būti tapatinamas su A. Gučo pateikta antrąja vaikyste (8 – 12 metų), kuri jau prasideda dviem metais vėliau. III pakopą – asmenybės brandos laikotarpį (13 – 18 metų) galima būtų lyginti su pateikta paauglyste (12 – 16 metų). Pagal M. Montessori šis laikotarpis prasideda vėliau ir trunka ilgiau. Pateikiama M. Montessori ir A. Gučo vaiko psichikos raidos periodizacijos palyginimo lentelė (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

M. Montessori ir A. Gučo vaiko psichikos raidos periodizacijos palyginimas

M. Montessori	A. Gučas
I pakopa 1 laikotarpis – 0 – 3 metai Imlaus nesąmoningo proto laikotarpis	Naujagimystė – nuo 1 dienos iki 10 dienų; Kūdikystė – nuo 10 dienų iki 1 metų; Ankstyvoji vaikystė – nuo 1 metų iki 3 metų;
2 laikotarpis – 3 – 6 metai Imlaus sąmoningo proto laikotarpis	Pirmoji vaikystė – nuo 4 iki 7 metų;
II pakopa – 6 – 12 metų Mokyklinis laikotarpis	Antroji vaikystė – vyrams nuo 8 iki 12 metų, moterims – nuo 8 iki 11 metų;
III pakopa – 13 – 18 metų Asmenybės brandos laikotarpis	Paauglystė – vyrams nuo 13 iki 16 metų, moterims – nuo 12 iki 15 metų.

Matulaitytė – Keturkienė (2002), Petrutytė (1993), Hagemann ir Börner (2004), Ušėckienė (2003) teigia, jog M. Montessori pedagoginėje sistemoje itin svarbi vieta skiriama individualiai vaiko veiklai. Tokiai veiklai puikiai tinka specialiai paruošta ugdomoji aplinka ir darbui pagal M. Montessori pedagoginės sistemos metodus profesionaliai pasirengęs mokytojas.

Paruošta aplinka yra pritaikyta atitinkamo amžiaus tarpsnio asmens ugdymo(si) reikmėms ir sudaro galimybę vaikui individualiai rinktis pageidaujama veiklą, tenkinti savo poreikį tyrinėti, veikti, pažinti, judėti, puoselėti pasitikėjimą savo jėgomis, įgyvendinti sociokultūrinius –

bendravimo, estetinius, tautinius, dorovinius, religinius – bręstančios asmenybės interesus (Montesori pedagogikos Lietuvoje samprata, 2004, priedas Nr. 1).

Po ilgo mokslininkės – praktikės darbo buvo formuluojami teorija ir metodo dėsniai. Norint padėti vaikui svarbu:

1. Naujos auklėtojos dvasinis pasirengimas.
2. Specialios aplinkos paruošimas.
3. Požiūris į vaiką.
4. Naujų tėvų, suprantančių montesorinio auklėjimo esmę ir pasiryžusių teisingai padėti savo vaikui, pasirengimas.

Gasparkaitė (1994) pateikia M. Montessori pedagoginės sistemos pagrindus:

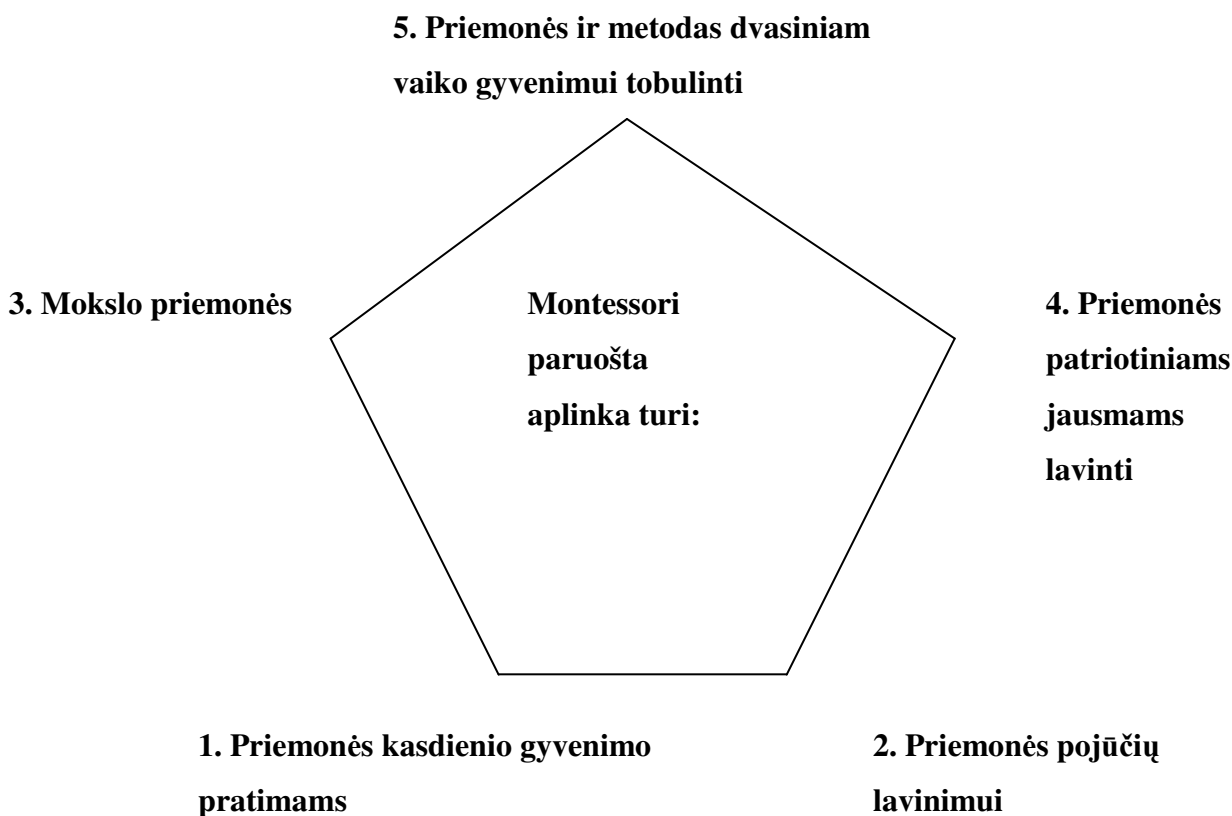
1. M. Montessori pedagoginė sistema pagrįsta vaiko prigimties tyrinėjimais.
2. Šią sistemą galima taikyti visose tautose.
3. Vaikas savo asmenybę kuria veikdamas per judesį.
4. Sistema remiasi vaiko jautriaisiais laikotarpiais: kalbai, tvarkai, juslių lavinimui, judesių koordinacijai, mažiems daiktams, grakštumo, mandagumo pratimams.
5. Sistema vadovaujasi M. Montessori atradimais:
  - vaiko sugebėjimu susikaupti,
  - kiekvienas vaikas turi įgimtą meilę kartojimui,
  - vaikai – tvarkos mylėtojai,
  - vaikai privalo turėti pasirinkimo laisvę,
  - vaikai labiau vertina darbą, negu žaislą,
  - mažiems vaikams nereikalingi nei ypatingi pagyrimai, nei atžymėjimai, nei pabaudos,
  - vaikai – tylos mylėtojai,
  - M. Montessori pedagoginės sistemos pagrindas – pagarba vaikui.
6. Įgalina vaikus dirbti individualiai. Kiekvienas užsiima pagal savo gabumus, fizinį ir dvasinį pajėgumą.
7. Panaikinama rungtynių dvasia. Priešingai: vaikai stengiasi padėti vieni kitiems.
8. Vaikai darbus pasirenka nieko neverčiami, su niekuo nelenktyniaudami. Nėra pavojaus pavargt ar išgyventi pažeminimo, menkavertiškumo jausmus.
9. Sistema pagrįsta gilia vaiko asmenybės pagarba.
10. Formuoja dvasiškai turtingą, inteligentišką vaiko asmenybę.

Auklėtoja parengia aplinką ir tinkamai ją prižiūri – rūpinasi, kad mokomosios priemonės būtų surūšiuotos, tvarkingos, švarios, kad kiekvienas komplektas būtų visos sudėties ir padėtas reikiamoje vietoje. M. Montessori didaktinės priemonės skirstomos į 5 svarbiausias grupes:

- gyvenimo praktikos pratimai,
- jauslinio lavinimo priemonės,
- matematikos didaktinė medžiaga,
- kalbos didaktinė medžiaga,
- pasaulio pažinimo priemonės.

Kiekviena priemonė turi klaidų kontrolę – yra pagaminta taip, kad vaikas pastebėtų savo klaidas.

Montessori ikimokyklinės įstaigos auklėtojai tenka kitoks vaidmuo nei tradiciškai dirbančiame vaikų darželyje. Vaikas turi mąstyti pats, patirdamas kuo mažiau svetimės įtakos. Auklėtoja tik prisideda prie vaiko saviauklos, ji turi būti santūri. Aplinka turi būti tinkamai paruošta, estetiška, neperkrauta. Anot Gasparkaitės (1994), tinkamai paruošta aplinka susideda iš šių komponentų (žr. 3 pav.):

3 pav. M. Montessori paruošta aplinka (Gasparkaitė, 1994, 7 p.)

1.1.3. Priešmokyklinio ugdymo samprata M. Montessori pedagoginėje sistemoje

M. Montessori pedagoginėje sistemoje priešmokyklinis ugdymas – tai šešerių – septynerių metų vaikų ugdymas, skirtas vaikams padėti subręsti mokyklai ir įveikti sudėtingas

aplinkybes bei keliamus sunkesnius reikalavimus pereinamuoju laikotarpiu (Petruitytė, 1993; Hagemann ir Börner, 2004).

Priešmokyklinio ugdymo siekiamybė – padėti vaikui įgyti kasdieniam gyvenimui bei sėkmingam ugdymui(si) mokykloje būtinų kompetencijų.

Tuo tarpu „Priešmokyklinis amžius pagal Montessori – tai pats svarbiausias žmogaus amžius, nes nuo jo priklauso visas tolesnis žmogaus gyvenimas. Šitas amžius – tartum kertinis Montessori auklėjimo sistemos akmuo, ant kurio išaugo didžiulis, pasaulinio masto socialinis sąjūdis, besistengiąs ypatingai globoti vaiką šiame jautriausiame ir kritiškiausiame jo gyvenimo tarpsnyje.“ (Petruitytė, 1993, p. 215)

Pasak Petruitytės (1993), Hagemann ir Börner 2004) amžius tarp šešerių ir septynerių metų – pereinamasis laikotarpis. Jis yra tartum riba tarp pirmosios ir antrosios vaikystės. Šiuo laikotarpiu įvyksta labai ryškūs fiziniai ir protiniai pakitimai, kuriuos dažnai vaikai sunkiai išgyvena.

Anot Hagemann ir Börner (2004), Petruitytės (1993), perėjimas iš priešmokyklinio ugdymo grupės į pradinę mokyklą yra svarbus žingsnis vaiko gyvenime. Pedagoginiu ir psichologiniu požiūriu tai pereinamasis laikotarpis iš vienos gyvenimo srities į kitą. Įrodyta, jog pereinamaisiais laikotarpiais vyksta daug pakitimų, tenka įgyvendinti raidos užduotis. Keičiasi vidinis Aš, santykiai plečiami arba reorganizuojami, naujai įvertinamas savasis vaidmuo, padidėja kompetencija. Perėjimo iš darželio į mokyklą laikotarpis yra ypatingas.

Teigiama, jog jau vaikystėje susiformuoja tolesnių pereinamųjų laikotarpių įveikimo bazė, nuo kurių priklauso vėlesnių gyvenimo įvykių strategija. Jei vaikystėje sukaupiama teigiamos patirties, atsiranda tvirtas tolesnės teigiamos patirties kaupimo pagrindas. Jei šio laikotarpio išgyvenimai neigiami, didėja pavojus, kad nebus tinkamai įveikti kiti pereinamieji laikotarpiai.

Pereinamuoju laikotarpiu pedagogo poveikis yra ypač svarbus ir efektyvus, nes formuojasi vaiko patirties pagrindai. Vadinasi, rengimas mokyklai yra aktuali pedagoginė užduotis. Žinoma, svarbu, kaip visi šio laikotarpio veikiantieji asmenys dalyvauja jį organizuodami. Didelė atsakomybė atitenka ikimokyklinei įstaigai, jos ypatingoms galimybėms. Iškyla klausimas: kaip priešmokyklinio amžiaus vaikus ikimokyklinėje įstaigoje galima rengti mokyklai?

Pagrindiniai priešmokyklinį ugdymą Lietuvoje reglamentuojantys dokumentai yra: Priešmokyklinio ugdymo koncepcija (2000), Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2002), Priešmokyklinio ugdymo standartas (2003), Priešmokyklinio ugdymo organizavimo modelių aprašas (2003), , Priešmokyklinio ugdymo pedagogo pavyzdinis aprašas (2003), Priešmokyklinio ugdymo priemonės samprata (2003), Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtros 2007–2012 metų programa (2007). M. Montessori pedagoginės sistemos Lietuvoje priešmokyklinio ugdymo ir valdymo proceso ypatumai pateikti Montessori pedagogikos Lietuvoje sampratoje (2004).

Pagrindinės priešmokyklinio ugdymo nuostatos išdėstytos **Priešmokyklinio ugdymo koncepcijoje** (2000). Koncepcijoje pateikiami pagrindiniai vaiko gerovės politikos principai, pagrindiniai siekiai ir įgyvendinimo gairės. Priešmokyklinis ugdymas pradedamas teikti vaikui, kai tais kalendoriniais metais jam sueina 6 metai. Priešmokyklinis ugdymas anksčiau gali būti teikiamas tėvų prašymu ir jeigu vaikas yra pakankamai tokiam ugdymui subrendęs, bet ne anksčiau, negu jam sueis 5 metai (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2003).

Priešmokyklinio ugdymo standarte (2003) pateiktos vertybinės nuostatos, gebėjimai ir patirtis, kuriuos turėtų būti įgijęs mokyklą pradedantis lankyti vaikas, ugdytas pagal Bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą.

Tuo tarpu **Bendroje priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programoje** (2002) pateikiamas nustatytas priešmokyklinio ugdymo turinys.

Priešmokyklinis ugdymas – visuotinis vienerių metų trukmės ugdymas, skirtas vaikams padėti subręsti mokyklai. Priešmokyklinis ugdymas vyksta priešmokyklinėje grupėje vadovaujantis priešmokyklinio ugdymo programa. Jei vaikas ugdomas namie, tėvai (globėjai) konsultuojami svarbiais vaiko ugdymo klausimais, tėvams (globėjams) pageidaujant vaikui teikiama korekcinė ar kita specialioji pagalba (Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa, 2002, p. 4).

Priešmokyklinio ugdymo paskirtis – padėti vaikui pasirengti sėkmingai mokytis pagal pradinio ugdymo programą. Vienerių metų priešmokyklinio ugdymo programą vykdo darželiai, pradinės ir kitos mokyklos, turintys licenciją laisvasis mokytojas ar kitas švietimo teikėjas. Nelankančiam ugdymo įstaigos 5 - 6 metų vaikui švietimo pagalba teikiama Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2003).

Bendroje priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programoje (2002) pateikiami šie **priešmokyklinio ugdymo uždaviniai**:

- Garantuoti vaikui saugius, turiningus, džiugius ir kūrybiškus priešmokyklineis metus. Gerbti ir palaikyti vaiko žaidimą, sudaryti sąlygas jo plėtotei.
- Skatinti veikti, bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais ir suaugusiais, plėtojant emocinę, socialinę, kultūrinę patirtį.
- Sergėti ir stiprinti vaiko psichinę ir fizinę sveikatą, garantuoti jo saugumą, padėti adaptuotis naujoje ugdymosi aplinkoje, tenkinti aktyvumo ir judėjimo poreikį.
- Plėsti vaiko supratimą apie aplinkinį pasaulį sudarant galimybes patirti pažinimo džiaugsmą, plėtoti intelektualius gebėjimus, atrasti ir perimti įvairius pasaulio pažinimo būdus.
- Ugdyti sakytinę vaiko kalbą, kaip saviraiškos, bendravimo, pažinimo priemonę, sudaryti prielaidas ugdytis rašytinę kalbą, žadinti ir puoselėti vaiko poreikį knygai.

- Ugdyti vaiko kūrybiškumą, žadinti jautrumą aplinkos estetikai ir meno reiškiniams, pagarbą tradiciniam menui, skatinti išreikšti save meno priemonėmis ir kitais būdais.

Bendrojoje priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programoje (2002) teigiama, jog priešmokyklinio ugdymo turinys sudarytas remiantis vertybių nuostatų ugdymo, socialinio kultūrinio kryptingumo, tikslingumo, prieinamumo, integralumo, tęstinumo principais.

Kaip jau buvo minėta prieš tai, **Priešmokyklinio ugdymo standarte (2003)** pateiktos vertybinės nuostatos, gebėjimai ir patirtis, kuriuos turėtų būti įgijęs mokyklą pradedantis lankyti vaikas, ugdytas pagal Bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą. Klasikinėje ugdymo paradigmoje ugdytiniams perteikiamos akademinės žinios, o M. Montessori pedagoginėje sistemoje siekiama, jog ugdymo proceso metu vaikai įgytų vertybines nuostatas, gebėjimus bei patirtį, kurios bus reikalingos lankant mokyklą. Nuo akademinų žinių pateikimo pereinama prie kompetencijų.

1.1.4. Kompetencijos samprata priešmokykliniame amžiuje.

Pasak Pukelio ir Pileičikienės (2005) **kompetencija** – žmogaus funkcinis gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą remiantis atitinkamų žinių, gebėjimų ir pažiūrų sistema.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2003) pateikiamas toks kompetencijos apibrėžimas: „**Kompetencija** – mokėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma.“

Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2002) teigia, jog „**kompetencija** – tai vaiko susidarytų vertybinių nuostatų, įgytų gebėjimų, įgūdžių bei patirties visuma, reikalinga kasdieniniam gyvenimui ir sėkmingam ugdymui ir ugdymuisi mokykloje“. Šiame apibrėžime į pirmą vietą iškeliamos vertybinės nuostatos ir gebėjimai, o ne žinios. Priešmokyklinuko logika kitokia nei suaugusiojo. Suaugęs žmogus iš pradžių kaupia būtiną informaciją, tada planuoja veiklą ir ją vykdo, tuo tarpu mažas vaikas pirmiausia veikia, tik po to domisi su veikla susijusia informacija, pajunta jos reikšmingumą veiklos sėkmei, veikdamas daug sužino, įgyja patirties (Monkevičienė, 2004; Neifachas, 2007).

Priešmokyklinėje programoje pateiktame kompetencijos apibrėžime vietoj žodžio „žinios“ vartojamas žodis „patirtis“. Žodis „patirtis“ geriau apibrėžia šio amžiaus vaikų žinojimą – tai ir jausmai, susiję su nauja veikla, ir tam tikri praktiniai gebėjimai, ir būtina informacija. Tas vaikas, kuris būdamas priešmokyklinio amžiaus, išbandė daugiau bei įvairesnės veiklos, sėkmingiau ugdysis įvairius mokymuisi mokykloje svarbius gebėjimus (Monkevičienė, 2004; Neifachas, 2007). Taigi, suaugusiojo ir vaiko kompetencijos apibrėžimai šiek tiek skiriasi. (žr. 4 pav.):

Kompetencijos komponentai	
Suaugęs žmogus	Vaikas
1. Žinios	1. Patirtis
2. Įgūdžiai	
3. Gebėjimai.	
4. Vertybinės nuostatos.	

4 pav. Suaugusiojo ir vaiko kompetencijos komponentai

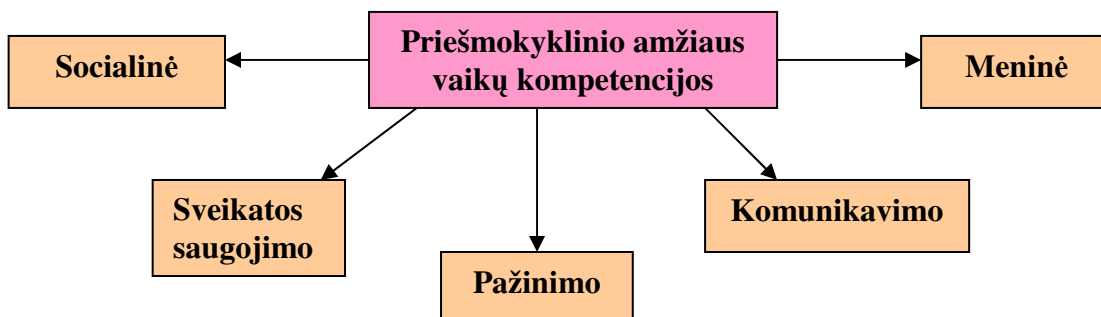
Pasak O. Monkevičienės (2004), S. Neifacho (2006) kompetencijos apibrėžime paryškinta mintis, kad **ugdomi tokie gebėjimai, kurie svarbūs realiam asmens gyvenimui ir ugdymosi tęstinumui**. Priešmokyklinio amžiaus vaikams tai *bendravimo, komunikavimo, saviraiškos ir kt. gebėjimai*, padedantys augti sveikiems, sutarti su savimi ir kitais šeimoje, kieme, vaikų grupėje, **pasirengti sėkmingam startui mokykloje**.

O. Monkevičienė (2004), S. Neifachas (2006) teigia, jog pedagogas, siekiantis ugdyti įvairias vaiko kompetencijas, privalo apmąstyti esamus jo pasiekimus: vertybines nuostatas, gebėjimų lygį, įvairiose veiklos srityse sukauptą patirtį. Be to, jis turi išsiaiškinti, ko sieks per vienerius mokslo metus, kad vaiko ugdymasis būtų nuoseklus ir sėkmingas – kurių vertybinių nuostatų atsiradimui ir plėtojimui skirs ypatingą dėmesį, o kurias tik įtvirtins; kurių gebėjimų ugdymusi labiau domėsis ir kuriuos ugdys nuosekliai, įprastai. Taigi pedagogas apmąsto, ką ugdys, kokias nuostatas, gebėjimus plėtos, kokį supratimą, kokią patirtį padės įgyti konkrečiam vaikui ir visiems savo grupės vaikams.

Pedagogas gali pats tikslingai pasirinkti numatytų gebėjimų ugdymui vertingas temas, veiklą, ugdomąją medžiagą. Toks ugdymas puikiai tinka individualizavimui, nes pedagogas gerai žino kiekvieno vaiko pasiekimus. Ugdytojui lengviau pasirinkti konkrečiam vaikui naudingą veiklą ar ugdymo priemonę.

Priešmokyklinio ugdymo pedagogas gali dirbti efektyviau: negaištamą laiką siūlant vaikui veiklą, skirtą ugdyti gebėjimams, kuriuos šis jau įgijęs. Siūloma daugiau ir įvairesnės veiklos prasčiau susiformavusiems vaiko gebėjimams ugdyti. Pedagogas taip pat gali dirbti lanksčiau: jei pasirinktas ugdymo turinys, būdai bei ugdomoji medžiaga nepateisina lūkesčių, jis tuoj pat gali visa tai pakeisti. Orientuodamasis į vaiko kompetencijų plėtotę pedagogas išsilaisvina nuo būtinybės „paraidžiui sekti“ to, kas išdėstyta programose, rekomendacijose, vaikams skirtoje medžiagoje. Ugdytojas skatinamas atrinkti ir kūrybiškai įgyvendinti švietimo dokumentų rekomendacijas.

Bendrojoje priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programoje (2002) sąlyginai išskiriamos **penkios kompetencijų grupės**, kurių pagrindas – jau sudarytų vertybinių nuostatų, įgytų gebėjimų ir įgūdžių bei patirties visuma (žr. 5 pav.):

5 pav. **Priešmokyklinio amžiaus vaikų kompetencijos** (pagal Bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą (2002))

Socialinė kompetencija: vaikas turi žinoti svarbią asmeninę informaciją ir gebėti pasakyti kitiems; gebėti perimti artimųjų, bendraamžių ir pedagogų kai kuriuos gyvensenos ypatumus bei vertybes; gebėti suprasti kito savijautą, ketinimus, akivaizdžiose situacijose skirti, kas gerai ir kas blogai, parodyti užuojautą ir padėti šalia esantiems, gebėti orientuotis namų ir kitoje įprastoje aplinkoje; žaidžiant arba įprastoje aplinkoje pasitikėti savimi ir savo gebėjimais, gebėti bendrauti, priimti nuo savo paties elgesio priklausančius sprendimus, numatyti savo elgesio pasekmes, turėti atsakomybės, savitvardos, savitvarkos pradmenis.

Sveikatos saugojimo kompetencija: pagal galimybes rūpintis savo ir kitų saugumu bei sveikata, žinoti ir vengti liesti namų ir vaikų grupės aplinkoje esančias pavojingas medžiagas, buitines technikos prietaisus, vengti pavojingų vietų ir rizikingo elgesio; žinoti, kad žmonės būna sveiki ir serga, ir kas jiems gali padėti, gebėti savarankiškai laikytis asmens higienos, pirmenybę teikti įgytiems sveiko gyvenimo įpročiams; domėtis savo kūnu, gebėti pavadinti ar pavaizduoti pagrindines kūno dalis, nutuokti apie kūno vidaus sandarą; jausti ir valdyti savo kūną žaidžiant ir laisvai ar tiksliai judant; gebėti spontaniškai išreikšti savo nuotaiką, idėjas, mintis mimika, kūno poza, judesiu.

Pažinimo kompetencija: domėtis savimi, suaugusiais žmonėmis, artimiausia gamtine ir kultūrine aplinka, pasauliu atrandant nauja ir išgyvenant pažinimo džiaugsmą, išbandant vis kitus pasaulio pažinimo būdus; individualiai jausti žmogaus ir gamtos bendrumą, grožėtis gamtine aplinka, žinoti, jog jos negalima teršti, pačiam arba kam nors padedant rūpintis augintiniais. Gebėti atskirti, kas natūralu, o kas sukurta žmogaus, domėtis technika, technine kūryba, darbo procesais;

gebėti tyrinėti ir pažinti artimiausią namų, gyvenamosios vietos aplinką, remiantis jutimais ir vaizduote gebėti įvardyti kai kuriuos aplinkos daiktus ir reiškinius.

Komunikavimo kompetencija: gebėti tenkinti savo poreikį bendrauti ir pažinti pasaulį; pradėti domėtis skaitymu ir rašymu; intuityviai jausti gimtosios kalbos modelį; kalbant praktiškai taikyti jos dėsnius ir normas; gerbti knygas ir jomis domėtis, turėti estetiškos nuostatos pradmenis.

Meninė kompetencija: *Dailė* - laisvai spontaniškai reikšti savo nuotaiką, idėjas, sumanymus, mintis dailės raiškos priemonėmis pasitikint savimi, išgyvenant kūrybos džiaugsmą; gebėti kurti įsivaizduojant, fantazuojant, modeliuojant, išbandant ir intuityviai taikant dailės raiškos priemones, elementarias technikas; pastebėti ir jautriai reaguoti į aplinkos daiktus ir reiškinius, grožėtis savo ir kitų dailės kūryba, spontaniškai dalytis meniniais įspūdžiais. *Muzika* - gebėti dainuoti, skanduoti ir intonuoti; gebėti groti: tyrinėti ir naudoti įvairius garso išgavimo būdus; bandyti kurti: improvizuoti ir komponuoti naudojant tradicinius ir netradicinius grojimo būdus ir garso šaltinius; suvokti muzikos kalbą klausantis, atliekant, kuriant muziką, judant pagal ją, taip pat užrašant ir skaitant natų raštą; apibūdinti ir vertinti klausomą bei atliekamą muziką. *Teatras, vaidyba* - laisvai ir išraiškingai vaidinti spontaniškai improvizuojamose ir parengtose lėlių bei dramatinės vaidybos scenelėse; gebėti dalytis įspūdžiais apie savo paties ir kitų vaidinimus. Atpažinti vaidybinę ir teatrinę veiklą aplinkoje. *Šokis* - gebėti šokti sklandžiai, išraiškingai pavieniui, poroje ir grupėje; bandyti kurti naudojantis šokio raiškos priemonėmis; interpretuoti ir vertinti: gebėti dalytis šokio patirties įspūdžiais.

1.1.5. Priėmokyklinio ugdymo turinio komponentai M. Montessori pedagoginėje sistemoje

Priėmokyklinio ugdymo turinys sudarytas remiantis šiais principais:

- **Vertybinių nuostatų ugdymo**

Programoje prioritetas teikiamas bendrųjų vertybinių ir pozityvių asmeninių nuostatų pradmenų formavimui(si).

- **Socialinio kultūrinio kryptingumo**

Ugdymo turinys orientuotas į vaiko gyvenimui ir ugdymui(si) reikalingų socialinių, kultūrinių kompetencijų plėtojimą bei tautinio tapatumo jausmo žadinimą.

- **Tikslingumo**

Programos turinys atitinka konceptualiuosius priešmokyklinio ugdymo tikslus ir uždavinius. Jis orientuotas į vaiko adaptacijos naujoje aplinkoje lengvinimą, socializaciją, ugdymosi motyvacijos žadinimą, ir prielaidų tolesniam ugdymuisi sudarymą.

- **Prieinamumo**

Ugdymo turinys atitinka 5–6/7 metų vaiko psichofizines galimybes, jo pažinimo ir raiškos būdus bei stilių, bendravimo ir elgesio modelius bei emocijų pasaulį.

Ugdymo turinys sudarytas taip, kad jį būtų galima lanksčiai taikyti atsižvelgiant į kiekvieno vaiko individualius poreikius, interesus bei galimybes.

Ugdymo turinys pritaikytas skirtingoje socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje (šeimoje ar institucijoje) augusiam ir ugdytam vaikui.

- **Integralumo**

Ugdymo turinys sudarytas atsižvelgiant į vaiko visuminį pasaulio suvokimą ir jo mąstymo bei veiklos konkretumą ir sinkretiškumą.

- **Tęstinumo**

Priešmokyklinio ugdymo turinys suderintas su ikimokyklinio ir pirmos klasės ugdymo turiniu, siekiant, kad vaikas darniai pereitų nuo ugdymo(si) šeimoje ar ikimokyklinėje grupėje prie ugdymo(si) priešmokyklinėje grupėje, o vėliau – mokykloje. Programoje atsižvelgta į vaiko jau įgytą patirties ir gebėjimų lygmenį bei jo ugdymo(si) perspektyvą – ko jam reikės sėkmingai pradžia ir sistemingam ugdymui(si) mokykloje.

„**Ugdymo turinys** – bendra žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų sistema“ (Jovaiša, 2007, p. 313).

Lietuvos respublikos švietimo įstatyme (2003) teigiama, jog **ugdymo turinys** - integruota žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų sistema.

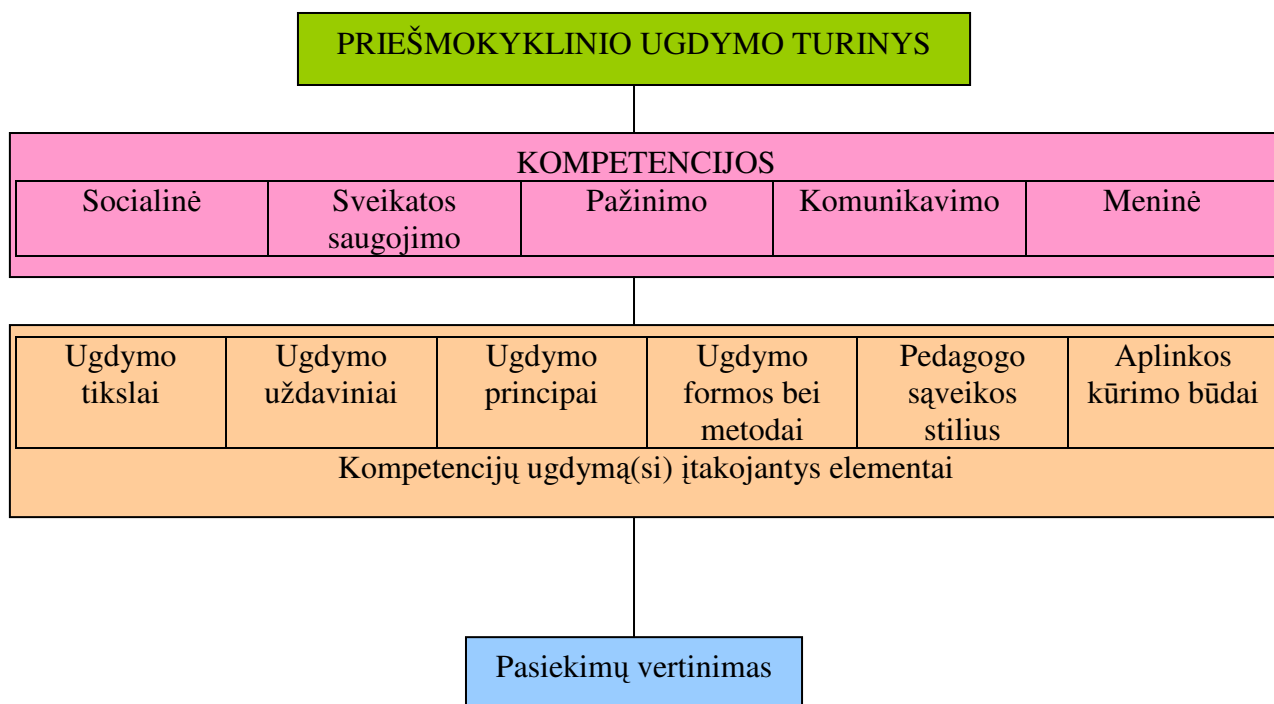
Ugdymo(si) turinys – į vaiko kompetencijų (vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių ir patirties) ugdymą(si) orientuota tematika bei problematika, vaiko veiksenos bei veikla, jo pasaulio pažinimo ir saviraiškos būdai, ugdymo(si) medžiaga ir aplinka“ (Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti, 2006, p. 39).

„**Ugdymo turinys** – į vaiko kompetencijų (vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių ir patirties) ugdymą(si) orientuoti principai, tikslai, uždaviniai, ugdymo formos bei metodai, pedagogo sąveikos su vaiku stilius, aplinkos kūrimo būdai, vaiko pasiekimų vertinimas“ (Mizerienė, 2007, p. 337).

„**Ugdymo turinys** plačiausia filosofine prasme suprantamas kaip visų sudėtinių objekto elementų, jo savybių, vidinių procesų, ryšių prieštaravimų ir tendencijų vienybė.“ (Pukelis, K., 1998, p. 127)

Įgyvendinat ugdymo turinį, jis turėtų būti nuolat keičiamas ir tobulinamas. Tai nėra baigtinis variantas. Ugdymo turinys glaudžiai siejamas su programos tikslu ir uždaviniais, apibrėžiančiais pagrindinius įstaigos siekius, programos principais, reglamentuojančiais ugdymo proceso organizavimo pobūdį, ugdymo aplinkos kūrimą, pedagoginės sąveikos būdus ir kt.

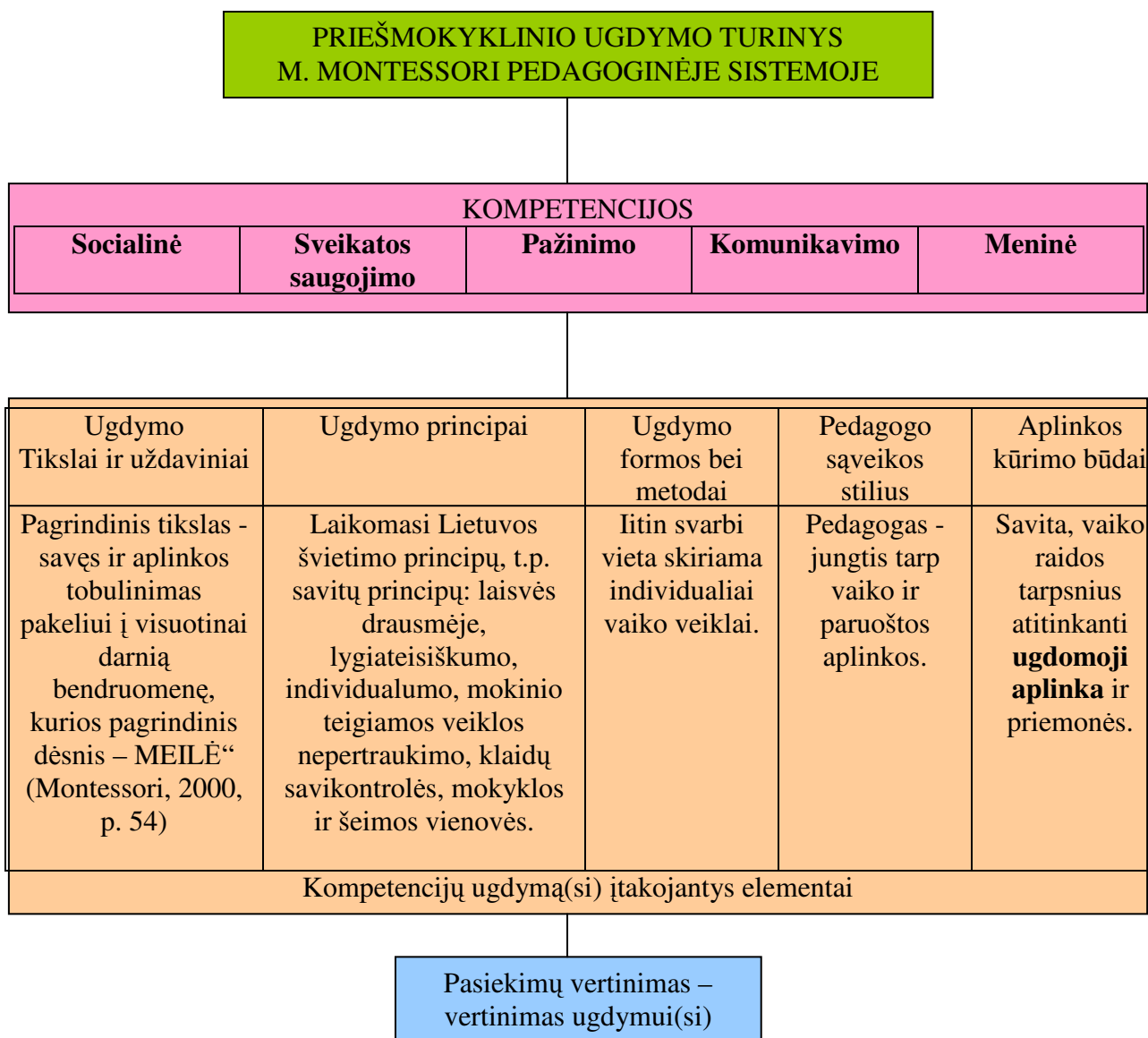
Apibendrinant galima teigti, jog **priešmokyklinio ugdymo turinys** – į priešmokyklinio amžiaus vaiko kompetencijų (vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių ir patirties) ugdymą(si) orientuoti principai, tikslai, uždaviniai, ugdymo formos bei metodai, pedagogo sąveikos su vaiku stilius, aplinkos kūrimo būdai, vaiko pasiekimų vertinimas (žr. 6 pav.):

6 pav. **Priešmokyklinio ugdymo turinys**

Priešmokyklinio ugdymo turinys M. Montessori sistemoje nuo tradicinio ugdymo turinio skiriasi tuo, jog be Lietuvos švietimo sistemai būdingų ugdymo principų esama savitų ugdymo principų: laisvės drausmėje, lygiateisiškumo, individualumo, mokinio teigiamos veiklos nepertraukimo, klaidų savikontrolės, mokyklos ir šeimos vienovės. Itin didelė svarba teikiama individualiam ugdymo metodui. Pedagogas ne autoritarinis vadovas, o patarėjas ir stebėtojas, jungtis tarp vaiko ir paruoštos aplinkos. Itin didelis dėmesys skiriamas aplinkos kūrimui. Ugdomoji aplinka kuriama atsižvelgiant į vaiko raidos tarpsnius, imliuosius laikotarpius.

Išanalizavus įvairių autorių medžiagą, kurioje aprašoma M. Montessori pedagoginė sistema, priešmokyklinio ugdymo turinį galima pavaizduoti taip (žr. 7 pav.):

7 pav. **Priešmokyklinio ugdymo turinys M. Montessori pedagoginėje sistemoje**

Marija Montessori priklausė pedagogikos reformavimo judėjimui, kuris pasisakė prieš klasikinio ugdymo paradigmą. Jos filosofija remiasi laisvojo ugdymo paradigma, siekiama, jog ugdytiniai patirtų tik laisvojo ugdymo pojūtį.

M. Montessori pedagoginėje sistemoje priešmokyklinis ugdymas – tai šešerių – septynerių metų vaikų ugdymas, skirtas vaikams padėti subręsti mokyklai ir įveikti sudėtingas aplinkybes bei keliamus sunkesnius reikalavimus pereinamuoju laikotarpiu.

Priešmokyklinėje programoje pateiktame kompetencijos apibrėžime vietoj žodžio „žinios“ vartojamas žodis „patirtis“. Žodis „patirtis“ geriau apibrėžia šio amžiaus vaikų žinojimą – tai ir jausmai, susiję su nauja veikla, ir tam tikri praktiniai gebėjimai, ir būtina informacija.

M. Montessori pedagoginės sistemos esmę įkūnija trys jos komponentai:

- Savita **vaiko** asmenybės raidos tarpsnių su jiems būdingais fiziniais ir dvasiniais asmens poreikiais samprata;
- Savita, minėtus raidos tarpsnius atitinkanti **ugdomoji aplinka** ir priemonės;
- **Mokytojo** – vaiko asmenybės raidos stebėtojo ir vadovo – vaidmens ugdymo procese samprata (Įsakymas dėl Montessori pedagogikos Lietuvoje sampratos, 2004)

Priešmokyklinio ugdymo turinys M. Montessori sistemoje nuo tradicinio ugdymo turinio skiriasi tuo, jog be Lietuvos švietimo sistemai būdingų ugdymo principų esama savitų ugdymo principų: laisvės drausmėje, lygiateisiškumo, individualumo, mokinio teigiamos veiklos nepertraukimo, klaidų savikontrolės, mokyklos ir šeimos vienovės. Itin didelė svarba teikiama individualiam ugdymo metodui. Pedagogas ne autoritarinis vadovas, o patarėjas ir stebėtojas, jungtis tarp vaiko ir paruoštos aplinkos. Itin didelis dėmesys skiriamas aplinkos kūrimui. Ugdomoji aplinka kuriama atsižvelgiant į vaiko raidos tarpsnius, imliuosius laikotarpius. Vertinimas skirtas ugdymuisi, juo skatinama vidinė motyvacija.

1.2. Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybė

1.2.1. Ugdymo kokybės samprata įvairių kokybės koncepcijų kontekste

Lotynų kalboje žodis „**kokybė**“ (*lot. qualitas*) reiškia „ypatybę“.

Remiantis tarptautiniu standartu (2007), **kokybė** – tai turimų charakteristikų visumos atitiktis reikalavimams laipsnis.

„**Kokybė** – vertybinis procesų, daiktų ir reiškinių apibrėžtumas, apibūdinantis jų skirtingumą nuo kitų objektų; savybių visybė, žyminti objektų esmę. Šis filosofijos terminas pedagogikoje ir ugdymo praktikoje įvardija geresnį ko nors išsivystymą, rangą (žemos, aukštos kokybės žinios ir pan.). **Kokybės** sąvoka pedagogikoje vartojama kitomis prasmėmis (vertė, ypatybė, ypatingumas ir kt.“ (Jovaiša, 2007, p. 116).

Anot Želvio (2003), švietimo sistemoje vis dažniau diskutuojama kokybės tema, tačiau kokybė suprantama labai įvairiai, įvairių žmonių supratimas apie kokybę skiriasi. Tai yra todėl, kad kokybės kriterijai yra sutartiniai. Įvairių žmonių supratimas apie kokybę skiriasi. Įvairiose šalyse kokybė suvokiama skirtingai dėl ekonomikos, politikos, socialinės padėties, švietimo sistemos skirtingų ypatybių.

Kokybė švietimo įstaigoje apčiuopiama per klientų pasitenkinimą paslauga. Kokybės vertinimas nukreiptas ir į procesą, ir į rezultatą – įgytas kompetencijas. Anot Želvio (2003) **kokybė** - tai vartotojų poreikius tenkinantis rezultatas, atitinkantis tam tikrų paslaugų modelį. Švietimo kokybė nėra vienalytė. Ją sudaro ne mažiau kaip penkios sudėtinės dalys:

1. Pradinių sąlygų kokybė (ugdamosios aplinkos, ugdymo priemonių, techninės įrangos, pedagoginio personalo ir kt. kokybė).

2. Ugdymo proceso kokybė (ugdymo veiklos, ugdytojų ir ugdytinių tarpusavio santykių, bendradarbiavimo su tėvais, ugdymo įstaigos klimato ir kt. kokybė).

3. Rezultatų kokybė (tai įvairaus pobūdžio pasiekimai, rezultatai).

4. Pasekmių kokybė (tai ilgalaikės švietimo pasekmės).

5. Pridėtinė vertė (kiek svarbus buvo ugdymo įstaigos indėlis, palyginti su kitais veiksniais: individo gabumais, tėvų pastangomis, korepetitorių pagalba ir kt.).

Želvys (2007) švietimo kokybę apibrėžia kaip sąlygų asmens saviugdai plėtoti ir kvalifikacijai įgyti švietimo sistemoje tinkamumą.

Anot Neifacho (2007), Lietuvoje ugdymo kokybė analizuojama dviem pagrindiniais aspektais:

1. Pagal išorinę socialinę kokybę (ugdymo sfera nagrinėjama kaip šaka, garantuojanti visuomenės intelektualinių išteklių atstatymą). Vartojami ugdymo masiškumo, jo prieinamumo, valstybės dalyvavimo ugdymo ir gyventojų išsilavinimo procese rodikliai.

2. Pagal vidinę ikimokyklinę ugdymo kokybę (institucinė kokybė). Vartojami ugdymo turinio, darbuotojų potencialo, materialinės – techninės bazės, vaikų sveikatos rodikliai.

Vidinio ikimokyklinio ugdymo proceso kokybės valdymo pedagoginė sistema, siekiant standartais reglamentuotų veiksmų kokybės, yra skirta organizaciniams, technologiniams, moksliniams, personalo valdymo ir kitiems ištekliams integruoti, visoms ikimokyklinėms įstaigoms, kaip pedagoginės sistemos, struktūroms paveikti. Į šias esmines ugdymo ir jo valdymo savybes reikia atsižvelgti visuose ikimokyklinės įstaigos kokybės sistemų projektavimo ir diegimo procesuose.

Remiantis mokslininkų Harvey ir Knight (1996), Green (1993), Sallis (2002), Laužackas, Barczyk (1999), Van Dame (2004) ir kt. literatūra, šiame darbe išskirti šie švietimo paslaugos kokybės apibrėžimai (Kokybės apibrėžimai iš Valiukevičiūtės, Bukantaitės, Mikutavičienės, Slentnerienės, 2008):

Kokybė kaip atitikimas fiksuotiems reikalavimams švietimo įstaigoje pasireiškia per kokybės sistemą, garantuojančią paslaugų atitikimą iš anksto suformuluotiems reikalavimams – standartams.

Kokybė kaip klaidų nedarymas - šis požiūris reikalauja nepriekaištingo atitikimo aiškiai apibrėžtiems standartams.

Kokybė kaip vartotojų, klientų poreikių patenkinimas - švietimo įstaigoje apčiuopiama per klientų pasitenkinimą teikiama paslauga.

Kokybė kaip tinkamumas paskirties išpildymui - kokybė vertinama pagal tai, kaip švietimo institucijos veikla atitinka paskirtį

Kokybė kaip ekonominė vertė šis požiūris akcentuoja švietimo organizacijos veiklos produktyvumą bei efektyvumą;

Kokybė kaip transformacija - šiuo požiūriu kokybė apima pokyčius iš vienos būklės į kitą. Kuo kokybiškesnė mokyklos teikiama paslauga, tuo esmingesnius pokyčius patirs mokiniai/studentai. Kokybės vertinimas šioje paradigmoje nukreiptas ir į procesą, ir į rezultatą – įgytas kompetencijas.

Kokybė kaip tikslų atitikimas - skirtingos organizacijos turi skirtingą misiją ir tikslus. Tai formuluojant atsižvelgiama į savo vietą švietimo rinkoje. Būtina misijoje išryškinti unikalumą, kitaip bus neatpažinta savo potencialių klientų.

Kokybė kaip tinkamumas tikslų išpildymui - kokybė vertinama pagal tai, kaip švietimo institucijos veikla atitinka paskirtį. Veiklos kokybė nusakoma kaip tos paskirties atliepimo lygmuo. Tikrinamas proceso metų gautų rezultatų atitikimas tikslams.

1.2.2. Priėmokyklinio ugdymo turinio kokybės samprata

Priėmokyklinio ugdymo turinio kokybė – tai ugdymo sąlygų ir priemonių visuma, užtikrinanti priėmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo poreikių tenkinimą ir galimybę įgyti priėmokyklinio ugdymo kompetencijas.

Valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatos ir jos įgyvendinimo programa (patvirtinta LR Seimo 2003 m. ir Valstybės 2005 m.). Joje numatytos šios strategijos įgyvendinimo kryptys:

1. Valdymo tobulinimas.
2. Infrastruktūros tobulinimas.
3. Paramos tobulinimas.
4. Ugdymo turinio tobulinimas.
5. Personalo tobulinimas.

Ugdymo turinio strategijos paskirtis - apibrėžti ugdymo turinio proceso tikslus ir principus, švietimo lygmenų funkcijas ir atsakomybę šiame procese, numatyti ugdymo turinio proceso iki 2012 m. prioritetus, priemones, rodiklius.

Ugdymo turinys – nuolat kintanti ir atsinaujinanti sistema. Ugdymo turinio atnaujinimas ir tobulinimas vyksta nuolatinio jo tyrinėjimo (ugdymo reiškinių stebėjimo, analizės, sintezės, vertinimo ir kitų metodų) pagrindu.

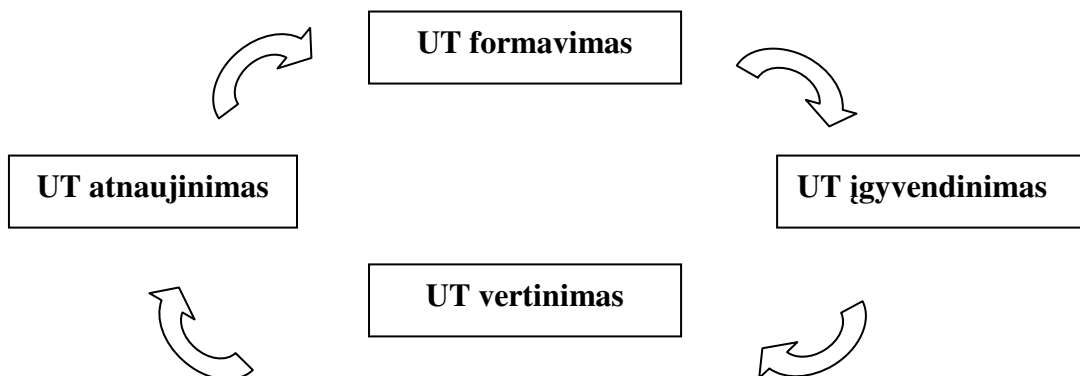
Ugdymo visumos kaip sistemos suvokimas – svarbiausia ugdymo turinio kokybės vertinimo charakteristika. Ugdymo kokybę įtakoja pagrindinės vadybos funkcijos: planavimas, organizavimas, vadovavimas ir kontrolė. Kontrolės metu, vertinant, galima išsiaiškinti, kiek veiksmingi buvo planavimas, organizavimas bei vadovavimas. Pasak Želvio (2003), paprastai išskiriami keturi esminiai kontrolės proceso etapai:

1. Kriterijų ir metodų veiklos kokybei įvertinti kūrimas.
2. Veiklos kokybės vertinimas.
3. Nustatymas, ar veiklos kokybė atitinka kriterijus.
4. Koreguojamieji veiksmai.

Kokybės užtikrinimas apima kokybės vertinimą ir kokybės gerinimą. Tik vykdant nuolatinį vertinimą galima tikėtis kokybės gerinimo. Pasak Stumbrio (2004), vidinis vertinimas – tai tyrimas, kurį atlieka švietimo įstaigos bendruomenė, siekdama atskleisti vykdomos veiklos

pranašumus ir skirtumus. Išorinis vertinimas – toks vertinimas, kurio metu patvirtinamas vidinės kokybės užtikrinimo sistemos procedūrų patikimumas bei efektyvumas jų nedubliuojant ir neiškreipiant. Išorinį vertinimą atlieka tam tikros srities nepriklausomi ekspertai.

Strategijoje remiamasi ugdymo turinio, kaip nenutrūkstamo proceso, samprata (žr. 8 pav.):

8 pav. Ugdymo turinio projektavimo procesas

Švietimo įstaigos vadovai, ugdytojai, vykstant švietimo kaitai nuolat susiduria su įvairiomis edukacinėmis naujovėmis. Jos keičia organizaciją, o ši – visumą. Tai reiškia pokyčius sistemoje. Yra daug nuomonių, koks turėtų būti švietimas. Vieni mano, jog jis turėtų padėti išlikti rinkoje, kiti – kad turėtų ugdyti piliečius, atskleisti asmenybę. Kiekviena valstybė kelia savus reikalavimus švietimo sistemai, tačiau visus požiūrius į švietimą suvienija reikalavimas, kad švietimo sistema padėtų užtikrinti iškeltų tikslų pasiekimą.

Ugdymo kokybę apsprendžia ugdymo turinio supratimas. Apžvelgus kokybės sampratą, galima išsiaiškinti **priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės sampratą** įvairių kokybės koncepcijų kontekste (ugdymo turinio apibrėžimai iš Norkūnienės, 2007):

1. **Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybė kaip fiksuotų reikalavimų atitikimas:**

Švietimo įstaigoje pasireiškia per kokybės užtikrinimo sistemą, garantuojančią paslaugų atitiktį iš anksto suformuluotiems reikalavimams - standartams. Pagrindiniai valstybinio lygmens dokumentai, reglamentuojantys ugdymo turinį priešmokyklinio ugdymo grupėje, yra bendroji priešmokyklinio ugdymo programa ir išsilavinimo standartas.

Bendroji priešmokyklinio ugdymo programa ir standartas suteikia galimybę priešmokyklinio ugdymo pedagogams įsitraukti į ugdymo turinio kūrimą. Jie pritaiko ugdymo turinį ir metodus grupės ir individualiems vaikų poreikiams tenkinti, derina su įstaigos keliamais tikslais, turima patirtimi. Šioje kokybės koncepcijoje kokybiškas ugdymo turinys – kuris atitinka apibrėžtus švietimo reikalavimus, standartus.

2. **Priešmokyklinio ugdymo turinys kaip vartotojų/klientų poreikių patenkinimas:**

Anot Neifacho (2007) ugdymo kokybė – sąlyginė sąvoka: kiekvienas, kas ja naudojasi, jai suteikia savo prasmę. Ši prasmė susijusi su atitinkamais visuomenės, žmogaus poreikiais, lūkesčiais ir polinkiais. „Vartotojų, keliančių užsakymus ir reikalavimus ikimokyklinei įstaigai, ratas gana platus. Tai visų pirma ugdymo proceso dalyviai – auklėtojai, vaikai (ugdytiniai), antra, tėvai, formuojantys ugdymo institucijų veiklos strategiją. Kiekvienas iš jų ugdymo kokybę suvokia savaip. Todėl galima kalbėti apie ugdymo vertingumą, susijusį su ugdymo paslaugų vartotojų įvairove (Neifachas, 2007, p. 35).

3. **Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybė kaip atitikimas tikslui:**

Pagal šią kokybės koncepciją ugdymo turinys bus kokybiškas, jai iškeltų tikslų sieks visi ugdymo turinio struktūriniai elementai: ugdymo filosofijos metmenys; ugdymo tikslai ir uždaviniai; ugdytinės kompetencijos; pedagoginės veiklos formos; metodai ir būdai; ugdymo(si) pasiekimų vertinimo metodikos. Ugdymo turinys bus integralus nuo numatytų tikslų iki ugdymo(si) pasiekimų vertinimo vienoje ugdymo teorijoje.

Apžvelgus įvairių autorių literatūrą, galima daryti išvadą, jog švietimo sistemoje vis dažniau diskutuojama kokybės tema, tačiau kokybė suprantama labai įvairiai, įvairių žmonių supratimas apie kokybę skiriasi. Tai yra todėl, kad kokybės kriterijai yra sutartiniai. Įvairių žmonių supratimas apie kokybę skiriasi. Įvairiose šalyse kokybė suvokiama skirtingai dėl ekonomikos, politikos, socialinės padėties, švietimo sistemos skirtingų ypatybių. Kokybė švietimo įstaigoje apčiuopiama per klientų pasitenkinimą paslauga. Kokybės vertinimas nukreiptas ir į procesą, ir į rezultatą – įgytas kompetencijas.

Apibendrintai galima teigti, jog **priešmokyklinio ugdymo turinio kokybė** – tai ugdymo sąlygų ir priemonių visuma, užtikrinanti priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo poreikių tenkinimą ir galimybę įgyti priešmokyklinio ugdymo kompetencijas, atitinkančias tam tikrą išsilavinimo lygį.

1.2.3. Priėsmokyklinio ugdymo turinio kokybės kriterijai

Šiame darbe daugiau atsižvelgiama į priešmokyklinio ugdymo turinio kokybę kaip, „fiksotų reikalavimų atitikimą“, „poreikių tenkinimą“, „atitikimą tikslui“. Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės vertinimui galima išskirti šiuos vertinimo kriterijus ir rodiklius (žr. 5 lentelę):

5 lentelė

Vertinimo kriterijai ir rodikliai

Ugdymo turinio kokybės samprata	Ugdymo turinio vertinimo kriterijai	Rodikliai
Ugdymo turinio kokybė kaip fiksuotų reikalavimų atitikimas	1. ugdymo turinys – atitiktis apibrėžtiems švietimo reikalavimams.	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo turinys sudaromas remiantis: <ul style="list-style-type: none"> ○ Priešmokyklinio ugdymo standartu (2003); ○ Bendraja priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2002); ○ Montessori pedagogikos Lietuvoje samprata (2004).
Ugdymo turinio kokybė kaip poreikių tenkinimas	2. Prieinamumas - ugdymo turinys pritaikytas priešmokyklinio amžiaus vaikams.	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo turinys pritaikomas: <ul style="list-style-type: none"> ○ Atsižvelgiant į individualius poreikius; ○ Atsižvelgiant į vaiko amžiaus raidą; ○ Skirtingos socialinės ir kultūrinės aplinkos vaikui;
Ugdymo turinio kokybė kaip tinkamumas tikslui.	1. Integralumas – visi ugdymo turinio struktūriniai elementai jungiasi, sudaro vieningą visumą vienoje ugdymo teorijoje (Norkūnienė, 2007)	<ul style="list-style-type: none"> • Visi ugdymo turinio struktūriniai elementai: ugdymo tikslai ir uždaviniai; ugdymo principai; ugdytinės kompetencijos; pedagoginės veiklos formos; metodai ir būdai; ugdymo(si) pasiekimų vertinimo metodikos jungiasi tarpusavyje, sudaro visumą vienoje ugdymo teorijoje.

2. PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO TURINIO KOKYBĖS KRITERIJŲ RAIŠKA M. MONTESSORI PEDAGOGINĖJE SISTEMOJE

2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Kadangi tyrimas turėjo identifikuoti priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės kriterijų raišką M. Montessori pedagoginėje sistemoje, „X“ ikimokyklinėje įstaigoje. Kauno mieste M. Montessori pedagogine sistema dirbama tik dviejose ikimokyklinio ugdymo institucijose, todėl priešmokyklinio ugdymo pedagogų skaičius vadovaujantis šia sistema yra ypač mažas, atsižvelgdama į tai pasirinkau atlikti kokybinį tyrimą. Tyrime buvo naudojami literatūros šaltinių analizės, duomenų analizės ir interviu metodai.

Tyrime naudojamas pusiau struktūruotas interviu. Pasak Rupšienės (2007) pusiau struktūruotas interviu – kokybiniuose tyrimuose taikomas individualus interviu, kuris vykdomas iš anksto numatytais klausimais. Tyrėjas nesilaiko griežtai nustatytos klausimų tvarkos, gali juos laisvai keisti vietomis, taikydamas išklausinėjimo metodiką. Šis interviu tipas buvo naudojamas duomenims rinkti, kadangi taikant pusiau struktūruotą interviu gaunami išsamūs duomenys. Interviu atlikti buvo parengtas klausimyno blokas temos plėtotės klausimams. Pirmasis blokas skirtas demografiniams klausimams. Čia siekta išsiaiškinti tiriamųjų amžių, išsilavinimą, kvalifikacinę kategoriją, pedagoginį darbo stažą. Antruoju klausimų bloku siekta sužinoti, kokia priešmokyklinio ugdymo turinio samprata m. Montessori pedagoginėje sistemoje. Trečiasis interviu klausimų blokas skirtas priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės sampratai (siekta išsiaiškinti priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės sampratą, ugdymo turinio kokybės požymius, ugdymo turinio kokybės reikšmę tolimesniam ugdymuisi). Ketvirtuoju klausimų bloku siekta identifikuoti ugdymo turinio kokybės raišką M. Montessori pedagoginėje sistemoje. Šiame bloke klausiama apie savitos amžiaus sampratos, savitos mokytojo ir aplinkos sampratos įtaką ugdymo turinio kokybei (žr. priedas Nr. 2). Interviu organizavau tokiais etapais:

1. Iš anksto buvo tariamasi dėl interviu laiko.
2. Tiriamieji buvo supažindinti su tyrimo tikslu.
3. Tiriamųjų apklausa ir duomenų fiksavimas diktofonu.
4. Vėliau žodinė informacija perkeliama į kompiuterį ir transkribuojama.

Šiame darbe pasirinkau aprašomąjį tyrimą, nes norėjau sužinoti, kokia priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės raiška M. Montessori pedagoginėje sistemoje, kaip ją suvokia pedagogai.

Interviu duomenys buvo analizuojami juos išskiriant į tam tikras kategorijas, o kategorijos suskirstomos į subkategorijas, o jas pagrindžia respondentų atsakymų citavimas. **Kategorija** – duomenų grupė, kurią tyrėjas išskiria pagal kokį nors požymį kokybinių duomenų nagrinėjimo metu. Kategorija jungia **subkategorijas** (t.y. duomenų pogrupius) (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008, p. 296).

Duomenų analizė buvo atliekama tokiais etapais:

1. Žodinės informacijos skaitymas ir išskyrimas esminių aspektų, kuriuos atspindi frazės, sakiniai, žodžiai bei kategorijų išskyrimas, remiantis pagrindiniais žodžiais.
2. Buvo ieškoma prasminių elementų, kurie skirstomi į subkategorijas.
3. Vėliau vyko turinio duomenų interpretavimas.

2.1.1. Bendroji respondentų charakteristika

Tyrime svarbus respondentų požiūris į kokybišką priešmokyklinį ugdymą bei jų priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės samprata M. Montessori pedagoginėje sistemoje. Siekiant kokybės priešmokykliniame ugdyme pirmiausia būtina atsižvelgti į šioje srityje dirbančiųjų žmonių pasirengimą bei turimą kvalifikaciją. Tam, kad būtų užtikrina priešmokyklinio ugdymo turinio kokybė, būtina rengti kvalifikuotus priešmokyklinio ugdymo pedagogus, gebančius kokybiškai parengti ir įgyvendinti ugdymo programas, parinkti tinkamą ugdymo turinį. Tuo remiantis buvo sudarytas interviu demografiniams duomenims išgauti klausimų 1 blokas (žr. 3 priedas).

Dviejų priešmokyklinio ugdymo pedagogių - vyresniosios auklėtojos kvalifikacinė kategorija, viena šios kvalifikacinės kategorijos dar neturi, kadangi šios respondentės nedidelis pedagoginis darbo stažas. Dvi priešmokyklinio ugdymo pedagogės turi auklėtojos metodininkės kvalifikacinę kategoriją. Respondenčių, dirbančių M. Montessori pedagogine sistema, darbo stažas: 15 m., 14 m., 11 m., 4 m.. Trys pedagogės turi aukštąjį išsilavinimą, viena – aukštesnįjį.

Dvi iš penkių pedagogių lankosi Montessori asociacijos ir Tarptautinės vystymosi reabilitacijos akademijos (Miunchenas, Vokietija) organizuojamuose 3 m. tarptautiniuose kursuose "M. Montessori metodo sistema" Vilniuje, kitos trys neturi specialaus paruošimo. Viena pedagogė tobulina savo žinias magistrantūros studijose. Todėl galima teigti, jog lankančiųjų specialius kursus patirtis didesnė, nei tų, kurios neturi specialaus paruošimo.

Surinkus duomenis paaiškėjo, jog pedagogių amžius mažai skiriasi. Jis svyruoja nuo 33 iki 41 metų. Tačiau amžius neįtakoja pedagoginės patirties, čia svarbi vieta teikiama pedagoginiam stažui. Keturių pedagogių pedagoginis stažas panašus. Jis svyruoja nuo 10 iki 15 metų, todėl galima teigti, jog ugdytojų pedagoginė patirtis panaši. Tik viena pedagogė ikimokyklinėje įstaigoje dirba keturis metus, todėl jos patirtis siauresnė.

2.2.2. Priėmokyklinio ugdymo turinio sampratos raiška

Paprašius pasakyti priešmokyklinio ugdymo turinio sudėtį, jo sampratą, respondentų atsakymai susiskirstė į tokias subkategorijas: tikslai, uždaviniai, kompetencijų ugdymas, priešmokyklinio ugdymo programa, ugdomoji aplinka, ugdomoji veikla, metodai. Visos iš keturių apklaustųjų respondenčių be jokių dvejonų atsakė, jog priešmokyklinio ugdymo turinys orientuotas į ugdymo kompetencijų plėtojimą. Viena iš keturių išvardijo ugdytinas kompetencijas: socialinė, sveikatos saugojimo, pažinimo, komunikavimo, meninė. Lietuvos respublikos švietimo įstatyme (2003) taip pat teigiama, jog **ugdymo turinys** – integruota žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų sistema. Respondentės kompetencijų smulkiau neišskaidė, paminėjo tik jų grupes.

Viena iš apklaustųjų paminėjo, jog ugdymo turinys sudaromas remiantis Bendrąja priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2002). Kita respondentė akcentavo išsikeltų tikslų ir vėliau sekančių uždavinių svarbą ruošiant metinį ar savaitės planą. Dvi iš apklaustųjų paminėjo, jog labai svarbu sudarant ugdymo turinį numatyti ugdomąją aplinką, akcentavo priemonių parinkimo svarbą. Trys priešmokyklinio ugdymo pedagogės išskyrė ugdomąją veiklą. Akcentavo, jog turinyje turi atsispindėti tai, kas vyksta ugdomajame procese. Taip pat buvo išskirti ugdymo metodai. Dvi iš apklaustųjų pabrėžė individualaus darbo dominavimą, taip pat papildomai darbą grupelėse ir kolektyvinę veiklą linijos metu, (žr. 6 lentelę).

6 lentelė

Kaip suprantate priešmokyklinio ugdymo turinį, kaip suprantate jo sudėtį?

KATEGORIJS	SUBKATEGORIJS	CITATOS
Priešmokyklinio ugdymo turinio samprata	<i>Kompetencijų ugdymas</i>	„vaiko kompetencijų lavinimas“; „turinys orientuotas į kompetencijų plėtojimą“; „ugdymo turinyje išskiriamos 5-ios kompetencijos: socialinė, sveikatos saugojimo, komunikavimo, pažinimo ir meninė.
	<i>Priešmokyklinio ugdymo programa</i>	„Remiantis priešmokyklinio ugdymo programa sudaromas ugdymo turinys.“ „Ruošiant priešmokyklinio ugdymo metinį ar savaitės planą, iškeliami tikslai ir numatomi uždaviniai jiems pasiekti.“
	<i>Ugdomoji aplinka</i>	„ugdymo turinys sudaromas į vaiko kompetencijų ugdymą orientuota aplinka“;
	<i>Tikslai</i>	“prieš numatant planą išsikeliami tikslai, kurie

		<i>derinami su įstaigos išsikeltais tikslais“</i>
	<i>Uždaviniai</i>	<i>„tikslams pasiekti numatomi uždaviniai“</i>
	<i>Ugdomoji veikla</i>	<i>„Turinyje turi atsispindėti ugdomoji veikla“</i>
	<i>Metodai</i>	<i>„dažniausiai būdinga individuali vaikų veikla“; „kartais dirbame grupelėmis“; „Naudojame ir kolektyvinę veiklą darbui su vaikais.“</i>

Išanalizavus apklaustųjų atsakymus galima pastebėti, jog visos respondentės priešmokyklinio ugdymo turinį suvokia, kaip orientyrą numatytų kompetencijų ugdymui. Turinys sudaromas ugdyti penkioms priešmokyklinio ugdymo kompetencijų grupėms: socialinei, sveikatos saugojimo, pažinimo, komunikavimo, meninei. Buvo paminėta, jog ugdymo turinys sudaromas remiantis Bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. Taip pat turinys sudaromas atsižvelgiant į išsikeltus tikslus, jiems įgyvendinti numatomi uždaviniai. Ugdymo turinio įgyvendinimui numatoma ugdomoji aplinka, ugdomoji veikla ir ugdymo metodai.

Galima teigti, jog atlikus apklausą paaiškėjo, kad respondentės priešmokyklinio ugdymo turinį suvokia kaip integralų, šiuolaikišką, atitiktį švietimo numatytus reikalavimus.

2.2.3. Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės sampratos raiška

Paprašius apibūdinti kaip suprantamas **kokybiškas priešmokyklinio ugdymo turinys M. Montessori sistemoje**, respondentų atsakymai buvo išskirti į tokias subkategorijas:

1. Bendrosios priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programos taikymas,
2. atitikimas standartui,
3. darbas M. Montessori pedagogine sistema,
4. imlių laikotarpių išskyrimas,
5. ugdomosios aplinkos paruošimas,
6. ugdytinų kompetencijų numatymas.

Trys iš apklaustųjų pabrėžė, jog priešmokyklinio ugdymo kokybei labai svarbu laikytis **Bendroje priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programoje** (2002) pateikto nustatyto priešmokyklinio ugdymo turinio. Juo vadovaujantis kurti savas priešmokyklinio ugdymo programas. Taip pat nebuvo pamiršta ir **Priešmokyklinio ugdymo standarto (2003)** svarba. Jo svarbą kokybei taip pat pabrėžė trys respondentės. Standarte pateiktos vertybinės nuostatos, gebėjimai ir patirtis, kuriuos turėtų būti įgijęs mokyklą pradedantis lankyti vaikas, ugdytas pagal Bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programą.

Apklausoje metu paaiškėjo, jog priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei labai svarbu laikytis **bendrojoje priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programoje (2002)** pateikto nustatyto priešmokyklinio ugdymo turinio. Juo vadovaujantis kurtisavas priešmokyklinio ugdymo programas. Taip pat nebuvo pamiršta ir **Priešmokyklinio ugdymo standarto (2003)** svarba. Jos svarbą išskyrė dvi pedagogės. Imlių laikotarpių svarbą kokybei paminėjo viena respondentė. Gasparkaitė (1994) teigia, jog sistema remiasi vaiko jautriaisiais laikotarpiais: kalbai, tvarkai, juslių lavinimui, judesių koordinacijai, mažiems daiktams, grakštumo, mandagumo pratimams. Tuo tarpu **Montesori pedagogikos Lietuvoje sampratoje (2004, priedas Nr. 1)** teigiama, jog ugdymo procesas, ypač aplinka, ugdymosi priemonės turi sudaryti sąlygas vaikui patirti ir suvokti atitinkamo imliojo laikotarpio galimybes atliepiančią medžiagą. Ji turi provokuoti tuo laikotarpiu atsiskleidžiančių asmens psichofizinių ir dvasinių galių raišką, laiduoti veiksmingą jų plėtotę. Sėkmingai išnaudodamas imlių laikotarpių teikiamas galimybes, vaikas asmenybė bręsta, plečiasi jo dvasinė patirtis, proto galios. Galime teigti, jog priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei imlių laikotarpių įtakos akcentavimui respondentės neteikia didelės svarbos.

Svarbią vietą ugdymo turinio kokybei respondenčių teigimu užima ugdomosios aplinkos paruošimas. Visos keturios respondentės minėjo ugdomosios aplinkos svarbą. Buvo teigiama, jog ugdomoji aplinka turi atitikti priešmokyklinį amžių. Gasparkaitės (1994), Petrutytės (1993), Fisher (1992), Matulaitytės – Keturkienės (2002), Hagemann ir Börner (2004) teigimu, darbo aplinka turi atitikti vaiko amžių. Priemonės turi turėti savo pastovią laikymo vietą, kad vaikai žinotų, kur jų vieta ir kur jas padėti baigus darbą. Aplinka turi būti tinkamai paruošta, estetiška, neperkrauta.

Svarbus kriterijus, nusakantis ugdymo turinio kokybę respondenčių teigimu yra ugdytinių kompetencijų numatymas. Trys iš respondenčių paminėjo, jog sudarant ugdymo turinį svarbu išsiaiškinti ugdytinių gebėjimus ir numatyti tolesnį kompetencijų ugdymą. Atsižvelgiant į turimą patirtį, vertybes, sudaromas ugdymo turinys kompetencijoms plėtoti.

Svarbu paminėti, jog nei viena iš respondenčių nepaminėjo **Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas. Metodinės rekomendacijos (2004)** svarbos priešmokyklinio ugdymo kokybei. „Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas“ – tai praktinio darbo rekomendacijos priešmokyklinio ugdymo pedagogui. Rekomendacijose atsakoma į klausimą, kaip siekti priešmokyklinio ugdymo kokybės vadovaujantis „Bendrają priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa“, (žr. 7 lentelę).

Kaip įsivaizduojate kokybišką priešmokyklinio ugdymo turinį M. Montessori pedagoginėje sistemoje?

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	RESPONDENTŲ NUOMONĖ
Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės samprata organizacijoje	<i>Bendrosios priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programos taikymas</i>	„turinys turėtų būti sudaromas atsižvelgiant į bendrąją priešmokyklinio ugdymo programą“;
	<i>Atitikimas standartui</i>	„turinys sudaromas remiantis priešmokyklinio ugdymo standartu“
	<i>Darbas M. Montessori pedagogine sistema</i>	„turinys sudaromas remiantis M. Montessori pedagogine sistema“
	<i>Imlių laikotarpių išskyrimas</i>	„svarbu, jog ugdymo turinys būtų orientuotas ugdyti kompetencijas, atsižvelgiant į imliuosius laikotarpius.“
	<i>Ugdomosios aplinkos paruošimas</i>	„svarbi kokybei priešmokyklinį amžių atitinkanti aplinka“
	<i>Ugdytinų kompetencijų numatymas</i>	„išsiaiškinami gebėjimai ir numatoma tolesnis kompetencijų ugdymas“; „Atsižvelgiant į turimą patirtį, vertybes, sudaromas ugdymo turinys kompetencijoms plėtoti“

Išanalizavus gautus atsakymus matyti, jog pedagogės kokybišką priešmokyklinio ugdymo turinį supranta kaip:

1. Atitikimą standartui,
2. Remimąsi Bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa,
3. Remimąsi M. Montessori pedagogine sistema,
4. Ugdomosios aplinkos tinkamumą priešmokyklinio amžiaus vaikui,
5. Numatytų kompetencijų ugdymą(si).

Pasitelkus vertinimo kriterijus galima teigti, jog priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei ypač ryškus kokybės vertinimo kriterijus – atitiktis fiksuotiems reikalavimams. Tačiau kažkodėl pamiršamas **Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas. Metodinės rekomendacijos** (2004) svarbos priešmokyklinio ugdymo kokybei. Taip pat svarbi kokybei priešmokyklinį amžių atitinkanti aplinka, o tai parodo priešmokyklinio ugdymo turinio šiuolaikiškumą.

Paprašius išvardinti požymius, kurie rodo, jog pasirinktas priešmokyklinio ugdymo turinys yra kokybiškas, respondentų atsakymai buvo išskirti į tokias subkategorijas: pažanga, tinkamai paruošta ugdomoji aplinka, metodų tinkamumas, imliųjų laikotarpių svarba.

Dvi iš respondenčių atsakė, jog svarbus priešmokyklinio ugdymo kokybės požymis yra vaikų brandumas mokyklai, kuri galime pamatuoti atlikę vaikų verinimą. Pirmasis vertinimas atliekamas mokslo metų pradžioje, o antrasis – pabaigoje. Remiantis **Priešmokyklinio ugdymo standartu (2003)** priešmokyklinukų pasiekimai fiksuojami tam skirtame Vaiko pasiekimų apraše. **Pasiekimų vertinimo mokslo metų pradžioje tikslas** – atsižvelgiant į realius vaiko gebėjimus bei patirtį ir siekiant optimalaus jo brandumo mokyklai numatyti vaiko tolesnio ugdymo(si) gaires, sudaryti individualią programą vaikui ar vaikų grupei, koreguoti ugdymo procesą.

Pasiekimų vertinimo mokslo metų pabaigoje tikslas – nustatyti individualią kiekvieno vaiko pažangą ir informuoti apie ją tėvus bei būsimąjį mokytoją (abejotinais atvejais rekomenduotinas specialistų vaiko vertinimas). Vaiko pasiekimų vertinimui naudojama vaiko brandumo mokyklai vertinimo metodika, parengta orientuojantis į „Priešmokyklinio ugdymosi standartą“.

Taip pat trys iš respondenčių paminėjo kasdienos darbų žymėjimo svarbą priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei nustatyti. Verinant kasdienos darbus labai gerai matyti kaip keičiasi vaikų gebėjimai, galima koreguoti ugdymo turinį.

Atliekant vertinimą dviejų respondenčių teigimu galima išsiaiškinti ar ugdomoji aplinka buvo tinkamai paruošta, ar parinktos vaiko turimus gebėjimus atitinkančios ugdomosios priemonės. Taip pat galima išsiaiškinti, ar priemonės buvo atrinktos ir panaudotos individualiems gebėjimams lavinti.

Vertinant ugdytinių pasiekimus, dviejų respondenčių teigimu, galima nustatyti, ar tinkamai buvo parinkti ugdomieji metodai ugdomosioms kompetencijoms plėtoti. Atsižvelgiant į tai galima juos keisti.

Tik viena iš respondenčių paminėjo, jog vertinant ugdytinių pasiekimus išryškėja ar kompetencijos buvo ugdomos atsižvelgiant į imliuosius laikotarpius. Todėl galima teigti, jog žinios apie imliuosius vaiko laikotarpius nėra pakankamos arba jų įtaka ugdymo turiniui tiriamojoje „X“ įstaigoje nėra svarbioje vietoje (žr. 8 lentelę).

Kokie požymiai rodo, jog pasirinktas priešmokyklinio ugdymo turinys yra kokybiškas?

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	RESPONDENTŲ NUOMONĖ
Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės požymiai	<ul style="list-style-type: none"> • Pažanga 	<p>„kokybę galime pastebėti vaikų brandume mokyklai, kaip jie pasiruošė mokyklai“;</p> <p>„Atlikus vertinimą, pastebime ar vaikas padarė pažangą“;</p> <p>“padaryta pažanga parodo ar priešmokyklinio ugdymo turinys kokybiškas”;</p> <p>„vertinimas ištikus metus teikia informaciją apie daromą pažangą“;</p> <p>„Kasdienos darbų žymėjimas suteikia informacijos apie daromą ugdytinių pažangą.“</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • Tinkamai paruošta ugdomoji aplinka 	<p>„turinys sudaromas numatant tinkamą aplinką, priemones“;</p> <p>“Ugdymo kokybei svarbi tinkamai parinkta ugdomoji aplinka ir priemonės, atitinkančios priešmokyklinį amžių.”;</p> <p>Ugdomoji aplinka atitinka „priešmokyklinio amžiaus vaikų lygį“;</p> <p>„aplinka parenkama pagal individualius gebėjimus, pasiruošimo lygį“</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • Metodų tinkamumas 	<p>„veikloje vyrauja individualus metodas, kada vaikas lavėja individualiai pagal savo gebėjimus, turimą patirtį“</p>
	<ul style="list-style-type: none"> • Imliųjų laikotarpių svarba 	<p>„svarbu, jog ugdymo turinys būtų orientuotas ugdyti kompetencijas, atsižvelgiant į imliuosius laikotarpius.““</p>

Paprašius išskirti priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės požymius, buvo akcentuota pažanga. Apklaustųjų teigimu, tai pagrindinis kokybės požymis. Jį galima pastebėti vertinant priešmokyklinio amžiaus vaikų pasiekimus ištikus mokslo metus. Daug informacijos respondenčių teigimu apie ugdymo turinio kokybę galima pastebėti ir koreguoti ugdymo turinį žymint kasdienos vaikų darbą montesorinėmis priemonėmis. Vertinant galima pastebėti, ar vaikas daro pažangą. Taip

pat išskirta tinkamai paruošta ugdomoji aplinka. Vertinant galima išsiaiškinti, ar priemonės buvo atrinktos ir panaudotos individualiems gebėjimams lavinti. Vertinimas suteikia informacijos apie parinktų ugdymo metodų tinkamumą ugdymui.

Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei ypač ryškus kokybės vertinimo kriterijus – prieinamumas, nes vaiko ugdomoji veikla nukreipta individualiems poreikiams ugdyti tinkamai paruoštoje aplinkoje, atsižvelgiant į imliuosius proto laikotarpius.

Paprašius atsakyti, kaip **priešmokyklinio ugdymo turinio realizavimas** daro įtaką tolimesniam vaiko ugdymui, respondentų atsakymai susiskirstė į tokias subkategorijas: brandinimas mokyklai, pereinamasis laikotarpis, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo sąsajos.

Visos respondentės teigia, kad ugdymo turinio įgyvendinimas lemia tolesnio ugdymo(si) mokykloje sėkmę. Jei turinys bus sudarytas teisingai, ugdysis kompetencijos, reikalingos tolesniam ugdymuisi mokykloje. Padarytos spragos gali pakenkti tolesniam ugdymuisi.

Taip pat dvi iš respondenčių paminėjo pereinamojo laikotarpio svarbą, žinant jo ypatumus. Pasak Hagemann ir Börner (2004), Petrutytės (1993), perėjimas iš priešmokyklinio ugdymo grupės į pradinę mokyklą yra svarbus žingsnis vaiko gyvenime. Pedagoginiu ir psichologiniu požiūriu tai pereinamasis laikotarpis iš vienos gyvenimo srities į kitą. Įrodyta, jog pereinamaisiais laikotarpiais vyksta daug pakitimų, tenka įgyvendinti raidos užduotis. Keičiasi vidinis Aš, santykiai plečiami arba reorganizuojami, naujai įvertinamas savasis vaidmuo, padidėja kompetencija. Perėjimo iš darželio į mokyklą laikotarpis yra ypatingas. Pasak Petrutytės (1993) šeštaisiais ir septintaisiais metais vaikams būdingas savotiškas protinis tingumas. Jie tartum protiškai ilsisi. Linkę ieškoti lengvesnio ir daugiau mechaniško darbo. Tačiau būtent šiuo laikotarpiu tenka pradėti lankyti mokyklą. Žinant šio amžiaus ypatumus, galima atsižvelgiant į tai paruošti šiems vaikams tinkamą ugdomąją aplinką, kuri skatina veikti.

Teigiama, jog jau vaikystėje susiformuoja tolesnių pereinamųjų laikotarpių įveikimo bazė, nuo kurių priklauso vėlesnių gyvenimo įvykių strategija. Jei vaikystėje sukaupiama teigiamos patirties, atsiranda tvirtas tolesnės teigiamos patirties kaupimo pagrindas. Jei šio laikotarpio išgyvenimai neigiami, didėja pavojus, kad nebus tinkamai įveikti kiti pereinamieji laikotarpiai.

Pereinamuoju laikotarpiu pedagogo poveikis yra ypač svarbus ir efektyvus, nes formuojasi vaiko patirties pagrindai. Vadinasi, rengimas mokyklai yra aktuali pedagoginė užduotis. Žinoma, svarbu, kaip visi šio laikotarpio veikiantieji asmenys dalyvauja jį organizuodami. Didelė atsakomybė atitenka ikimokyklinei įstaigai, jos ypatingoms galimybėms. Iškyla klausimas: kaip priešmokyklinio amžiaus vaikus ikimokyklinėje įstaigoje galima rengti mokyklai?

Dvi respondentės paminėjo, jog ugdymo turinys sudaromas atsižvelgiant ir į pradinio ugdymo programą, žinant, kokių kompetencijų siekti ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikus (žr. 9 lentelę).

9 lentelė

Kaip priešmokyklinio ugdymo turinio realizavimas daro įtaką tolimesniam vaiko ugdymui?

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	RESPONDENTŲ NUOMONĖ
Priešmokyklinio ugdymo turinio įtaka tolimesniam ugdymui	<i>Brandinimas mokyklai</i>	„priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas lemia tolesnio ugdymosi mokykloje sėkmę“; „netinkamai parinktas ugdymo turinys gali pakenkti tolimesniam ugdymuisi“;
	<i>Pereinamasis laikotarpis</i>	„Gera išmanant šio laikotarpio ypatumus galima tinkamai parengti ugdymo turinį, kuris lemia tolesnę ugdymo sėkmę.“
	<i>Priešmokyklinio ir pradinio ugdymo sąsajos</i>	Ugdymo turinys sudaromas atsižvelgiant ir į pradinio ugdymo programą, žinant, kokių kompetencijų siekti ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikus.

Paprašius atsakyti, kaip priešmokyklinio ugdymo turinio realizavimas daro įtaką tolimesniam vaiko ugdymui, visos pedagogės atsakė, jog nuo tinkamo pasiruošimo mokyklai priklauso tolimesnė ugdymo(si) sėkmė mokykloje. Dvi iš apklaustųjų paminėjo pereinamojo laikotarpio svarbą tolimesniam ugdymui. Taip pat ugdymo turinys sudaromas atsižvelgiant ir į pradinio ugdymo programą, žinant, kokių kompetencijų siekti ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikus.

Priešmokyklinio ugdymo turinys respondenčių teigimu suvokimas kaip ugdymo kaita vertinant. Vertinant galima stebėti vaiko padarytą pažangą. Taip pat atsižvelgiama į pradinio ugdymo programą, vadinasi ryškus atitikimo fiksuotiems reikalavimams kriterijus.

2.2.4. **Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės raiška M. Montessori pedagoginėje sistemoje**

Sekantis klausimų blokas buvo skirtas atskleisti priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės raiškai M. Montessori pedagoginėje sistemoje. Paklausus respondentų, kaip savita vaiko asmenybės raidos tarpsnių samprata daro įtaką priešmokyklinio ugdymo kokybei, atsakymai susiskirstė į tokias subkategorijas: saugumo jausmas, reikšmė tolimesniam ugdymui. Visos keturios respondentės teigė, jog laiku išnaudojus imliuosius laikotarpius vaikai įgyja reikiamus gebėjimus, kurie padeda formuoti saugumo, pasitikėjimo jausmams. Pasak Gasparkaitės (1994), Montessori pedagogikos Lietuvoje sampratos (2004, priedas Nr. 1) ugdymo procesas, ypač aplinka, ugdymosi priemonės turi sudaryti sąlygas vaikui patirti ir suvokti atitinkamo imliojo laikotarpio galimybes atliepiančią medžiagą. Ji turi provokuoti tuo laikotarpiu atsiskleidžiančių asmens psichofizinių ir dvasinių galių raišką, laiduoti veiksmingą jų plėtotę. Sėkmingai išnaudodamas imliųjų laikotarpių teikiamas galimybes, vaikas asmenybė bręsta, plečiasi jo dvasinė patirtis, proto galios. Taip pat visos respondentės sutiko, jog laiku išnaudojus imliuosius laikotarpius pasiekama aukštesnė kokybė (žr. 10 lentelę).

10 lentelė

Kaip savita vaiko asmenybės raidos tarpsnių samprata daro įtaką priešmokyklinio ugdymo kokybei?

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	RESPONDENTŲ NUOMONĖ
Asmenybės raidos tarpsnių sampratos įtaka priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei	<i>Saugumo jausmas</i>	„reikia išgyventi šiuos amžiaus tarpsnius, kada vaikas imlus perimti tam tikriems gebėjimams“; „Laiku išnaudojus šiuos amžiaus tarpsnius, vaikai įgyja jiems būtinus gebėjimus, kurie bus reikalingi tolimesniame jų ugdyme.“ „Laiku išnaudojus tam tikrą laikotarpį, vaikas įgyja reikiamus gebėjimus, kurie padeda formuoti saugumo, pasitikėjimo jausmams.“;
	<i>Reikšmė tolimesniam ugdymui(si)</i>	Laiku išnaudojus imliuosius laikotarpius, pasiekiamė aukštesnės kokybės.

Paklausus respondentų, kaip savita vaiko asmenybės raidos tarpsnių samprata daro įtaką priešmokyklinio ugdymo kokybei, visos respondentės teigė, jog laiku išnaudojus imliuosius

laikotarpius vaikai įgyja reikiamus gebėjimus, kurie padeda formuoti saugumo, pasitikėjimo jausmams. Taip pat teigė, jog laiku išnaudojus imliuosius laikotarpius pasiekama aukštesnė kokybė. Taigi čia ryški priešmokyklinio ugdymo turinio kokybė kaip prieinamumas, nes laiku išnaudojus amžiaus tarpsnius, jiems būdingus jautriuosius laikotarpius, vaikai įgyja jiems būtinus gebėjimus, kurie bus reikalingi tolimesniame jų ugdyme.

Priešmokyklinio ugdymo pedagogių paklausus kaip savita aplinka ir ugdymo priemonės daro įtaką priešmokyklinio ugdymo kokybei, atsakymus buvo galima skirstyti į tokias subkategorijas: atitikimas amžiui, individualiems gebėjimams lavinti, priemonių estetinis vaizdas, priemonių gausa, įvairovė. Dvi iš respondenčių atsakė, jog aplinkoje esanti didaktinė medžiaga turi būti estetiška, viliojanti vaiką. Ji turi būti padėta taip, kad nesudarytų vaikui problemos ją paimti ir su ja laisvai dirbti. Visos respondentės teigė, jog priemonės turi atitikti vaiko amžių ir turi būti skirtos individualiems gebėjimams lavinti. Taip pat dvi pedagogės akcentavo, jog priemonių turėtų būti pakankamai, jos turėtų būti keičiamos priklausomai pagal metų laikus (žr. 11 lentelę).

11 lentelė

Kaip savita ugdomoji aplinka ir priemonės daro įtaką priešmokyklinio ugdymo kokybei?

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	RESPONDENTŲ NUOMONĖ
Aplinkos ir priemonių įtaka ugdymo turinio kokybei	<i>Atitikimas amžiui</i>	„Priemonės turi atitikti vaikų amžių, pritaikytos priešmokyklinio amžiaus vaikams.“
	<i>Individualiems gebėjimams lavinti</i>	„priemonės turėtų būti skiriamos vaikų individualiems gebėjimams lavinti.“
	<i>Priemonių estetinis vaizdas</i>	„Kad vaikas norėtų imti priemonę, svarbu, jog ji būtų tvarkinga, estetiška.“
	<i>Priemonių gausa, įvairovė</i>	„Tam, kad vaikai norėtų „dirbti“ su priemone, svarbu nuolat papildyti, keisti jas naujomis.“; „priemonių turėtų būti pakankamai, jos turėtų būti keičiamos priklausomai pagal metų laikus.“

Išanalizavus atsakymus galima teigti, jog tiriamojoje „X“ įstaigoje ugdomoji aplinka ir priemonės ugdymo kokybei turi ypatingą reikšmę. Priemonės turi atitikti vaiko amžių ir turi būti skirtos individualiems gebėjimams lavinti. Svarbu, jog priemonių turėtų būti pakankamai, jos turėtų būti keičiamos priklausomai pagal metų laikus. Kokybei svarbus estetinis vaizdas. Tai parodo priešmokyklinio ugdymo turinio prieinamumą. Čia svarbus ugdytinio poreikių tenkinimas.

Paprašius atsakyti, kaip mokytojo –stebėtojo ir vadovo – vaidmens ugdymo procese samprata atliepia priešmokyklinio ugdymo kokybę, respondentų atsakymai pasiskirstė į tokias

subkategorijas: mokytojas – stebėtojas, mokytojas – pagalbininkas, mokytojas – tyrinėtojas. Visos respondentės teigė, jog mokytojas M. Montessori sistemoje yra stebėtojas, tyrinėtojas, kuris stengiasi nesikišti į vaiko veiklą. Mokytojas gali būti pagalbininkas, jei be jo pagalbos vaikas negali išsiversti. Vaikas privalo mokytis, tačiau mokymąsi reikia organizuoti taip, kad vaikas to norėtų ir jaustųsi laimingas. Mokytojas turi nukreipti vaiką kūrybine linkme. Jis negali versti vaiko, liepti ir nurodinėti jam. Tačiau, vaikui parodžius susidomėjimą, mokytoja privalo jam sumaniai padėti “viską atlikti pačiam”. “Sumanios, gerai pasiruošusios mokytojos pagalba veda vaiką žingsnis po žingsnio į džiaugsmingą žinių įsigijimą”. (M. Montessori, 1992, p. 115), (žr. 12 lentelę).

12 lentelė

Kaip mokytojo –stebėtojo ir vadovo – vaidmens ugdymo procese samprata atliepia priešmokyklinio ugdymo kokybę?

KATEGORIJA	SUBKATEGORIJA	RESPONDENTŲ NUOMONĖ
Mokytojo vaidmens samprata priešmokyklinio ugdymo kokybei	<i>Mokytojas – stebėtojas</i>	„Mokytoja – tai stebėtoja, kuri nedominoja, o nukreipia vaiką reikiamai medžiagai pažinti.“; „stebi ugdomąją veiklą, stengiasi nesikišti“.
	<i>Mokytojas – pagalbininkas</i>	„Mokytojas padeda tik tada, kai be jo pagalbos vaikas negali apsieiti.“; “Mokytojas – pagalbininkas, padeda tik tada, kai būtina reikalinga pagalba.”
	<i>Mokytojas – tyrinėtojas</i>	„tyrinėdama vaiką, mokytoja mato, kokius gebėjimus reikėtų tobulinti, kokias priemones galima vaikui pasiūlyti.“

Mokytojas priešmokyklinio ugdymo M. Montessori pedagoginėje sistemoje turi būti santūrus stebėtojas, tyrinėtojas, kuris stengiasi nesikišti į vaiko veiklą. Mokytojas gali būti pagalbininkas, jei be jo pagalbos vaikas negali išsiversti. Vaikas privalo mokytis, tačiau mokymąsi reikia organizuoti taip, kad vaikas to norėtų ir jaustųsi laimingas. Mokytojas turi nukreipti vaiką kūrybine linkme. Jis negali versti vaiko, liepti ir nurodinėti jam. Šia ryškūs priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės kriterijus - prieinamumas – ugdymo turinio prisitaikymas prie visuomenės poreikių.

Taigi, galima apibendrintai teigti, jog tiriamojoje įstaigoje ugdarant priešmokyklinio ugdymo turinį laikomasi reglamentuojamų dokumentų nurodymų.

Priešmokyklinio amžiaus vaikai vienu metų bėgyje turi padaryti pažangą.

Priešmokyklinio ugdymo pedagogai kelia savo kvalifikaciją, įgytas žinias pritaiko sudarydami ugdymo turinį.

Įgyvendinant ugdymo turinį, siekiama visų ugdymo turinio struktūrinių elementų integralumo.

IŠVADOS

1. Priėšmokyklinio ugdymo turinys – į priešmokyklinio amžiaus vaiko kompetencijų (vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių ir patirties) ugdymą(si) orientuoti principai, tikslai, uždaviniai, ugdymo formos bei metodai, pedagogo sąveikos su vaiku stilius, aplinkos kūrimo būdai, vaiko pasiekimų vertinimas.

Priėšmokyklinio ugdymo turinys M. Montessori pedagoginėje sistemoje suvokiamas kaip orientyras numatytų kompetencijų ugdymui. Turinys sudaromas ugdyti penkioms priešmokyklinio ugdymo kompetencijų grupėms: socialinei, sveikatos saugojimo, pažinimo, komunikavimo, meninei. Ugdymo turinys sudaromas remiantis Bendrąją priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. Taip pat turinys sudaromas atsižvelgiant į išsikeltus tikslus, jiems įgyvendinti numatomi uždaviniai. Ugdymo turinio įgyvendinimui numatoma ugdomoji aplinka, ugdomoji veikla ir ugdymo metodai.

2. Priėšmokyklinio ugdymo turinio kokybė – tai ugdymo sąlygų ir priemonių visuma, užtikrinanti priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo poreikių tenkinimą ir galimybę įgyti priešmokyklinio ugdymo kompetencijas.

M. Montessori pedagoginėje sistemoje ugdymo turinio kokybė suprantama kaip:

- Atitikimas fiksuotiems reikalavimams(standartui, Bendrajai priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programai, M. Montessori pedagoginės sistemos sampratai,
- Ugdamosios aplinkos tinkamumas priešmokyklinio amžiaus vaikui,
- Numatytų kompetencijų ugdymas.

3. Išskirti priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės kriterijai:

- Atitiktis apibrėžtiems švietimo reikalavimams (ugdymo turinys sudaromas remiantis: Priėšmokyklinio ugdymo standartu (2003); Bendrąja priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2002); Montessori pedagogikos Lietuvoje samprata (2004));
- Prieinamumas - ugdymo turinys pritaikytas priešmokyklinio amžiaus vaikams (Ugdymo turinys pritaikomas atsižvelgiant į individualius poreikius; į vaiko amžiaus raidą; skirtingos socialinės ir kultūrinės aplinkos vaikui tinkamumas);
- Integralumas – visi ugdymo turinio struktūriniai elementai jungiasi, sudaro vieningą visumą vienoje ugdymo teorijoje (Norkūnienė, 2007).

4. Galima apibendrintai teigti, jog M. Montessori pedagoginėje sistemoje sudarant priešmokyklinio ugdymo turinį laikomasi reglamentuojamų dokumentų nurodymų. Priėšmokyklinio ugdymo turiniu siekiama tenkinti ugdytinių poreikius atsižvelgiant į amžiaus tarpsnius, specialiai paruošiant aplinką. Ugdytojai – vaiko veiklos stebėtojai, patarėjai. Priėšmokyklinio ugdymo

pedagogai kelia savo kvalifikaciją, įgytas žinias pritaiko sudarydami ugdymo turinį. Įgyvendinant ugdymo turinį, siekiama visų ugdymo turinio struktūrinių elementų integralumo.

LITERATŪRA

1. Barczyk C. C. (1999). Visuotinė kokybės vadyba. Vilnius: Eugrimas.
2. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2002). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
3. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai. Priešmokyklinis, pradinis, pagrindinis ugdymas (2003). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
4. Bitinas B. (2006). Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Vilnius: Kronta
5. Bitinas B. (2000). Ugdymo filosofija. Vilnius: Enciklopedija.
6. Bitinas B. (1996). Ugdymo filosofijos pagrindai. Vilnius: VPU 1 – kla.
7. Briton L. (1999). Mit Montessori spielen und lernen. Donauwörth: Auer.
8. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). Mokymasis ir asmenybės brendimas. Vilnius: Margi raštai.
9. Fischer D. C. (1992). Montessoriška motina. Vilnius: Pozicija.
10. Gailienė D., Bulotaitė L., Strulienė N. (1996). Aš myliu kiekvieną vaiką. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
11. Gasparkaitė V. (1994). M. Montessori metodo pagrindai. Vilnius:
12. Gučas A. (1990). Vaiko ir paauglio psichologija. Kaunas: Šviesa
13. Gučas A. (1994). Vaikų darželio pedagogika. Kaunas: Šviesa.
14. Hagemann Ch., Börner I. (2004). Vaikų rengimas mokyklai pagal M. Montessori. Kaunas: Šviesa.
15. Harvey L., Knight P. (1996). Transforming Higher Education, The Society for Research into Higher Education and Open University Press.
16. Helming H. (1992). Montessori – Pädagogik. Freiburg: Herder.
17. Jankauskaitė M. (2003). Vaikų lytinė savivoka ir jos ugdymas // Mano vaikai. Priešmokyklinis vaiko ugdymas. Kaunas.
18. Jonynienė V. (2004). Į kompetencijas orientuotas ugdymas // Žvirblių takas. Nr. 1. P. 20 – 30.
19. Jovaiša L. (2007). Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis.
20. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2003).
21. Lietuvos švietimas (2004). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius.
22. Matulaitytė – Keturkienė O. (2002). Žvilgsnis į vaiką. Kaunas: Atmintis.

23. Mizerienė A. (2007). Ikimokyklinio ugdymo institucijos ugdymo programos rengimas// Pedagoginės sistemos tobulinimas (p. 325 – 352). Vilnius : Versus .
24. Monkevičienė O. (2003). Priešmokyklinukas ir pradinukas //Mano vaikai. Priešmokyklinis vaiko ugdymas. Kaunas: Šviesa..
25. Monkevičienė O. (2004). Priešmokyklinio amžiaus vaikų kompetencijų ugdymas // Žvirblių takas. Nr. 1. P. 16 – 19.
26. Montessori M. (1969). Die Entdeckung des Kindes. Freiburg
27. Montessori M. (1992). Mokslinės pedagogikos metodas. Kaunas: Šviesa.
28. Montessori M. (2000). Vaikystės paslaptis. Kaunas: Šviesa.
29. Neifachas S. (2006). Pedagoginio vadovavimo kompetencija. Vilnius: UAB Ciklonas.
30. Neifachas S. (2007). Priešmokyklinio ugdymo kokybės vadyba: vadovavimas ugdymo programos rengimo strategijai. Vilnius: UAB Ciklonas.
31. Norkūnienė D. (2007). Ugdymo turinio kokybės prielaidos: mokytojų požiūriai instruktvyinės ir konstruktyvinės ugdymo teorijų kontekstuose (nepublikuotos edukologijos magistro tezės, Vytauto Didžiojo Universitetas, 2007)
32. Petrutytė D. (1993). Vaikas – Dievo dovana. Kaunas: Gabija.
33. Priešmokyklinio ugdymo organizavimo modelių aprašas (2003). [Žiūrėta 2008-04-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt>>
34. Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas (2004). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
35. Priešmokyklinis ugdymas. Antra knyga (2003). Straipsnių rinkinys. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
36. Priešmokyklinis ugdymas. Pirma knyga (2002). Straipsnių rinkinys. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
37. Priešmokyklinis ugdymas. Trečia knyga (2004). Straipsnių rinkinys. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
38. Priešmokyklinio ugdymo pedagogo pavyzdinis pareiginis aprašas (2003). [Žiūrėta 2008-03-27]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt>>
39. Psichologijos žodynas (1993). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
40. Pukelis K. (1998). Mokytojų rengimas ir filosofinės studijos. Kaunas: Versmė.
41. Pukelis K., Pileičikienė N. (2005). Studijų kokybė: studijų rezultatų paradigma// Aukštojo mokslo kokybė, 2. Kaunas: VDU
42. Rupšienė L. (2007). Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija. Klaipėda: KU.
43. Sajienė L. (1997). M. Montessori pedagogikos esmė//Montessorinio ugdymo vieta švietimo sistemoje (p. 17-19). Kaunas: UAB „Judex“.

44. Steenberg U. (2002). Montessori – Pädagogik im Kindergarten. Freiburg: Breisgau u.a.
45. Stumbrys E. (2004). Vidinis ir išorinis aukštojo mokslo užtikrinimas//Aukštojo mokslo kokybė, 1. Kaunas: VDU
46. Švietimo gairės. Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003 – 2012 m. (2003). [Žiūrėta 2006-09-27]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt>
47. Švietimo organizacijų kokybės vadyba (2008). Kaunas: VDU
48. Tidikis R. (2003). Socialinių mokslų tyrimo metodologija. Kaunas: Aušra
49. Ušeckienė L. (2003). XX a. pedagogikos kryptys ir sistemos. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla
50. Van Damme D., Van der Hijden P., Campbell C. (2004). International Quality Assurance and Recognition of Qualifications in Higher Education: Europe. OECD
51. Venohr D. (2007). Montessori – Pädagogik: Bildung von Anfangan. Donauwörth: Auer
52. Želvyš R. (2003). Švietimo organizacijų vadyba: mokomoji priemonė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
53. Želvyš R. (1999). Švietimo vadyba ir kaita: monografija. Vilnius: Garnelis
54. Žukauskienė R. (2007). Raidos psichologija. Vilnius: Margi raštai.
55. Монтессори- материал (1992). Москва: Мастер.

PRIEDAI

MONTESORI PEDAGOGIKOS LIETUVOJE SAMPRATA

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTRO

Į S A K Y M A S

DĖL MONTESORI PEDAGOGIKOS LIETUVOJE SAMPRATOS

2004 m. birželio 23 d. Nr. ISAK-1009

Vilnius

T v i r t i n u Montesori pedagogikos Lietuvoje sampratą (pridedama).

Švietimo ir mokslo Ministras

Algirdas Monkevičius

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro

2004 m. birželio 23 d. įsakymu Nr. ISAK-1009

MONTESORI PEDAGOGIKOS LIETUVOJE SAMPRATA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Šios Sampratos tikslas – pateikti Lietuvos montesori mokyklos (toliau – montesori mokykla) pagrindines pedagogines nuostatas, kuriomis grindžiama montesori mokyklos* veikla Lietuvoje, atskleisti ugdymo ir valdymo proceso ypatumus, sudaryti teisinės prielaidas visaverčiam montesori mokyklų funkcionavimui šalies švietimo sistemoje.

2. Montesori mokyklos veikla grindžiama M. Montessori pedagogine sistema, kurios esminės nuostatos atitinka humanistinius ir demokratinius Lietuvos mokyklos principus.

3. Montessori mokykla vadovaujasi Lietuvos Respublikos švietimo ir kitais įstatymais, teisės aktais, švietimo ir mokslo ministro įsakymais, Netradicinio ugdymo koncepcija bei jos pagrindu parengtais, švietimo ir mokslo ministro patvirtintais reikalavimais atitinkamo mokyklos tipo nuostatams.

4. M. Montessori pedagoginės sistemos teoriniai pagrindai yra skirti vaikui ugdytis nuo gimimo iki brandos, todėl esminiai jų principai tinka ikimokykliniam, priešmokykliniam, pradiniam, pagrindiniam ir viduriniam ugdymui. Šiais principais grindžiamos montessori mokyklos yra ne vienu požiūriu alternatyvios tradicinėms bendrojo lavinimo mokykloms**.

5. Samprata taikoma montessori mokykloms, vykdančioms ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo programas.

---

* Šioje Sampratoje terminu „mokykla“ nusakomas M. Montessori pedagoginės sistemos principais grindžiamas vaikų ikimokyklinis, priešmokyklinis, pradinis ir pagrindinis ugdymas.

** Nors M. Montessori pedagoginė sistema aprėpia asmens raidą nuo gimimo iki brandos, ši Samprata apima laikotarpį nuo vaiko gimimo iki pagrindinio ugdymo pabaigos.

II. UGDYMO TIKSLAS, UŽDAVINIAI IR PRINCIPAI

6. Pagrindinis montessori mokyklos tikslas – remiantis M. Montessori pedagogine sistema išugdyti laisvą, savarankišką žmogų, suvokiantį mokymosi reikšmę, gebantį rinktis prasmingus gyvenimo ir veiklos tikslus, pajėgų integruotis į visuomenę ir ją tobulinti, pasirengusių nuolatos mokytis, ugdyti savo gebėjimus.

7. Siekdama įgyvendinti užsibrėžtą tikslą, montessori mokykla kelia sau tokius uždavinius:

7.1. puoselėti individualias vaiko prigimties galias siekiant asmenybės brandos ir sėkmingo integravimosi į visuomenės gyvenimą;

7.2. plėtoti savarankiško mokymosi patirtį, ugdyti asmens kritinio mąstymo, problemų sprendimo įgūdžius;

7.3. suteikti mokiniams prasmingų žinių, padėti jas susisteminti ir įtvirtinti;

7.4. sukurti mokykloje aplinką, laiduojančią asmens orumo apsaugą, padedančią puoselėti vaiko fizinę bei psichinę sveikatą, užtikrinti jo socialinę saugumą;

7.5. sukurti M. Montessori pedagoginės sistemos principais grindžiamą ugdomąją aplinką, atliepančią atitinkamam vaiko asmenybės raidos tarpsniui būdingus fizinius ir dvasinius poreikius;

7.6. visokeriškai skatinti mokinių savarankiškumą, pasitikėjimą savo jėgomis, puoselėti sąmoningą mokymosi motyvaciją;

7.7. remiantis M. Montessori pedagoginei sistemai būdinga laisvės ir drausmės sąveikos samprata, ugdyti asmens bendražmogiškąsias vertybes, puoselėti socialinę bendravimo ir bendradarbiavimo patirtį;

7.8. puoselėti geranoriškus, pagarba ir tolerancija grindžiamus mokinių, mokytojų ir tėvų tarpusavio santykius;

7.9. organizuoti tėvų ir visuomenės montessorinį švietimą.

8. Montessori mokykla laikosi Lietuvos švietimo sistemos principų – lygių galimybių, kontekstualumo, veiksmingumo, tęstinumo, taip pat M. Montessori pedagoginei sistemai būdingų principų: laisvės drausmėje, lygiateisiškumo, individualumo, mokinio teigiamos veiklos nepertraukimo, klaidų savikontrolės, mokyklos ir šeimos vienovės.

9. M. Montessori pedagoginės sistemos esmę įkūnija trys jos komponentai:

9.1. savita vaiko asmenybės raidos tarpsnių su jiems būdingais fiziniais ir dvasiniais asmens poreikiais samprata;

9.2. savita, minėtus raidos tarpsnius atitinkanti ugdomoji aplinka ir priemonės;

9.3. mokytojo – vaiko asmenybės raidos stebėtojo ir vadovo – vaidmens ugdymo procese samprata.

III. VAIKO ASMENYBĖS RAIDOS TARPSNIŲ SAMPRATA

10. Remdamasi savo ir kitų mokslininkų tyrimų rezultatais, M. Montessori nustatė vadinamuosius imliuosius vaiko dvasinės raidos laikotarpius. Jie siejami su atitinkamu amžiaus tarpsniu atsiskleidžiančiais vaiko poreikiais ir gebėjimu suvokti tam tikras išorinio pasaulio reiškinių ypatybes ir ryšius, išryškėjusiu potraukiu ir gebėjimu atlikti tam tikrą veiklą, patenkinti socialinio bendravimo poreikį. Imlieji laikotarpiai nesikartoja. Vienam pasibaigus ateina kitas. Jų seka atspindi nuoseklią vaiko dvasinę raidą. Ugdymo procesas, ypač aplinka, ugdymosi priemonės turi sudaryti sąlygas vaikui patirti ir suvokti atitinkamo imliojo laikotarpio galimybes atliepiančią medžiagą. Ji turi provokuoti tuo laikotarpiu atsiskleidžiančių asmens psichofizinių ir dvasinių galių raišką, laiduoti veiksmingą jų plėtotę. Sėkmingai išnaudodama imliųjų laikotarpių teikiamas galimybes, vaiko asmenybė bręsta, plečiasi jo dvasinė patirtis, proto galios.

11. M. Montessori vaiko raidos sampratoje skiriami šie imlieji laikotarpiai:

Eil. Nr.	Imlumas	Vaiko amžius
1	Kalbai	0–6 metai
2	Pojūčiams lavinti	0–6 metai
3	Tvarkai	1–3–4 metai
4	Mažiems daiktams	1,5–2,5 metų
5	Judesiui, judėjimui	1,5–4 metai
6	Socialinio bendravimo poreikiui	2–6 metai
7	Muzikai	2–6 metai
8	Asmens orumui	3–6 metai
9	Žodžiams nagrinėti	3–6 metai
10	Rašymui, skaitymui	4–6 metai
11	Visuomeninių jausmų plėtotei	6–12 metų
12	Polinkiui tyrinėti, sužinoti daiktų ir reiškinių priežastis, suprasti pasaulio sąrangą	8–12 metų
13	Socialiniam prisitaikymui	12–15 metų
14	Visuomeninei asmens savivokai	15–18 metų

12. M. Montessori pedagoginėje sistemoje itin didelė reikšmė teikiama asmens pojūčių lavinimui. Vadovaujamas požiūriu, jog vaiko veiksmų su išorinės aplinkos daiktais, jo daiktinės, praktinės veiklos pagrindu formuojasi vidinio pasaulio struktūros, plėtojasi asmens psichinės galios. Išoriniai veiksmai stimuliuoja vidinę vaiko raidą.

13. M. Montessori pedagoginėje sistemoje skiriamos trys vaiko raidos pakopos:

I pakopa	Nuo gimimo iki 6 metų	
<i>(susideda iš 2 laikotarpių)</i>		
1 laikotarpis	0–3 metai	Imlaus nesąmoningo proto laikotarpis
2 laikotarpis	3–6 metai	Imlaus sąmoningo proto laikotarpis
II pakopa	6–12 metų	Mokyklinis laikotarpis
III pakopa	13–18 metų	Asmenybės brandos laikotarpis

14. 0–6 metų laikotarpiu pasireiškia įgimtas vaiko siekis judesių darnos, todėl ikimokykliniame ugdyme daug dėmesio skiriama ritmo ir pusiausvyros ugdymo pratimams. Šiame amžiaus tarpsnyje sparčiai plėtojasi vaiko intelektualinės veiklos gebėjimai. Judėjimas, daiktinė vaiko veikla tampa pagrindiniais „žmogaus inteligencijos puoselėjimo įrankiais“. Šiuo laikotarpiu vaikas pramoksta skaityti, rašyti, skaičiuoti, įgyja žinių apie aplinką, gamtą, socialinį gyvenimą, meną.

15. 6–12 metais vaiko psichofizinę raidą lemia stipriai besireiškiantis noras suvokti realias reiškinių priežastis, pažinti gamtos pasaulį. Įgydamas savarankiško mokymosi įgūdžių, vaikas gyvai domisi kultūros pasauliu, socialinio gyvenimo reiškiniais, bręsta jo vertybinės nuostatos, dorovinė sąmonė. Jei ugdomoji aplinka atitinka vaikų psichofizinius poreikius, patenkina jų intelektualinius ir socialinius interesus, kūrybinius polinkius, šio amžiaus vaikai pajėgia atlikti palyginti gana sudėtingus protinio pobūdžio darbus. Mokytojo pagrindinis uždavinys – padėti mokiniui mokytis, įgusti savarankiškai galvoti, daryti logiškus sprendimus.

16. 13–18 metais* , asmenybės brandos laikotarpiu, visiškai išsiskleidžia asmens intelekto galios, klostosi pasaulėžiūros pagrindai, vertybių sistema, įsitvirtina savarankiško mokymosi įgūdžiai. Šis raidos laikotarpis pasižymi gausiais fiziniais ir dvasiniais pokyčiais, susijusiais su asmens laipsnišku perėjimu iš vaikystės būsenos į suaugusiojo žmogaus būseną, iš gyvenimo įprastoje šeimos aplinkoje į gyvenimą aplinkoje, kurioje vis didesnę svarbą įgyja visuomenės reikalavimai ir interesai. Šiuo laikotarpiu asmuo yra labiau linkęs tyrinėti save, vyksta visuomeniškai susipratęs individo sklaidą.

IV. UGDOMOJI APLINKA

17. M. Montessori pedagoginėje sistemoje itin svarbi vieta skiriama individualiai vaiko veiklai. Pagrindą tokiai veiklai sukuria specialiai paruošta ugdomoji aplinka ir darbui pagal M. Montessori pedagoginės sistemos metodus profesionaliai pasirengęs mokytojas. Paruošta aplinka yra pritaikyta atitinkamo amžiaus tarpsnio asmens ugdymosi reikmėms ir sudaro galimybę mokiniui individualiai rinktis pageidaujama veiklą, tenkinti savo poreikį tyrinėti, veikti, pažinti, judėti, puoselėti pasitikėjimą savo jėgomis, įgyvendinti sociokultūrinius – bendravimo, estetinius, tautinius, dorovinius, religinius – bręstančios asmenybės interesus.

18. Specialiai paruoštoje ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo aplinkoje ugdymo priemonės yra pritaikytos atitinkamoms ugdomosios veiklos sritims (*I priedas*), laikantis montesori mokyklos parengtų ir švietimo ir mokslo ministro patvirtintų ugdymo programų.

19. Pradinėje ir pagrindinėje montesori mokykloje ugdomoji aplinka ruošiama vadovaujantis Bendrosiomis pradinio ir pagrindinio ugdymo programomis ir išsilavinimo standartais.

V. MOKYTOJO VAIDMUO IR KVALIFIKACIJA

20. Pagrindinis M. Montessori pedagoginės sistemos metodais dirbančio mokytojo uždavinys – skatinti prigimtinių vaiko galių sklaidą ir kurti ugdymo reikmėms pritaikytą aplinką. Mokytojas ne moko, o vadovauja vaiko saviugdai. Jis yra vaiko vidinės raidos stebėtojas, skatintojas ir vadovas. M. Montessori pedagoginėje sistemoje mokytoją iš dalies pavaduoja mokomoji medžiaga, kurioje yra numatyta klaidų kontrolė, sudaranti sąlygas kiekvieno mokinio saviugdai.

21. Montessori mokyklos mokytojas turi turėti mokslinę, profesinę ir vidinę kompetencijas.

22. Mokslinis pasirengimas padeda mokytojui žinoti ir suprasti vaiko fizinę, emocinę ir psichinę raidą, įgyti žinių apie vaiko gebėjimus, raidos sutrikimų rūšis, ankstyvąją sutrikimų diagnostiką ir terapiją, taip pat socialinę vaiko integraciją šeimoje ir mokykloje. Mokytojas turi sugebėti tikslingai stebėti ugdomo vaiko darbą, suvokti jo psichofizinės raidos ypatybes.

23. Profesinė M. Montessori pedagoginės sistemos metodais dirbančio mokytojo kompetencija apima pedagoginę psichologinę kompetenciją bei gebėjimą ruošti ugdymosi priemones, pritaikytas kiekvieno amžiaus tarpsnio asmens ugdymo reikmėms. Mokytojas laikosi nuostatos:

23.1. nereikia mokinio peikti, bet ir neskubėti girti;

23.2. svarbu neprimesti mokiniui savo veiklos, leisti jam pačiam pasirinkti;

23.3. reikia leisti mokiniui savarankiškai veikti, siekiant sąmoningo mokymosi;

23.4. būtina gerbti mokinio nuomonę, jo pageidavimus;

23.5. vaiką reikia ne mokyti, bet drašinti, vesti, jam padėti;

23.6. gerbiant mokinio asmenybę reikia vengti skubotumo;

23.7. privalu būti kantriam gerbiant lėtą mokinio veiklos tempą;

23.8. reikia suteikti mokiniui galimybę pačiam atrasti, pajusti, sužinoti, nereikia skubėti su patarimais, nurodinėjimais.

24. Mokytojas, atlikdamas jungties tarp mokinio ir paruoštos ugdomosios aplinkos vaidmenį, turi gerai suprasti jos reikšmę mokinio asmenybės raidai, išmanyti ugdomojoje aplinkoje pateiktos medžiagos, priemonių paskirtį, mokėti tiksliai ir kvalifikuotai jomis naudotis, numatyti reikiamą priemonių kiekį (kad jų nestokotų arba nebūtų per daug), kurti estetišką aplinką, menišką, metodišką mokymosi priemones. Ugdomoje aplinkoje mokytojas turi elgtis tyliai, būti dėmesingas, paslaugus mokinio pagalbininkas.

25. Vidinį mokytojo pasiruošimą M. Montessori sieja su išmintimi ir kantrybe. Pyktis ir išdidumas kliudo vaiką suprasti. Dažniausiai pyktis kyla dėl vaiko prieštaravimų arba jo siekių įtvirtinti save. Mokytojas neturi pamiršti savikontrolės ir ramybės. Kantrybė, teigiamas nusiteikimas, gebėjimas padėti vaikui – būtinos mokytojo vidinės savybės.

VI. KVALIFIKACINIAI REIKALAVIMAI

26. Montessori mokyklų mokytojai turi būti įgiję aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą, turintys pedagogo ir darbui M. Montessori pedagoginės sistemos metodais būtiną kvalifikaciją, kurią įgyja stažuodamiesi ir mokydami Association Montessori International (AMI), American Montessori Society (AMS) bei kituose tarptautiniuose kursuose, Lietuvos M. Montessori asociacijos (LMA) organizuojamuose kvalifikacijos tobulinimo kursuose, taip pat Lietuvos aukštosiose mokyklose: Vilniaus pedagoginiame universitete, Vilniaus universitete, Šiaulių universitete bei jų pedagogų kvalifikacijos kėlimo institucijose.

27. Studijos kvalifikacijai įgyti darbui M. Montessori pedagoginės sistemos metodais šios sampratos 26 punkte išvardytose Lietuvos aukštosiose mokyklose organizuojamos šioms mokykloms sudarius atitinkamą sutartį su LMA pagal kartu su ja parengtas studijų (kursų) programas.

28. Montessori mokyklos mokytojų rengimo programos sudaromos remiantis Tarptautinės M. Montessori asociacijos parengtais standartais. Jas aprobuoja LMA taryba ir tvirtina švietimo ir mokslo ministras.

VII. UGDYMO PROCESAS

29. Vadovaujantis švietimo ir mokslo ministro patvirtintomis Bendrosiomis programomis ir išsilavinimo standartais ugdymo procesas montesori mokykloje organizuojamas atsižvelgiant į mokinio asmenybės raidos tarpinius, jiems būdingus dėsniumus, esminius augančio žmogaus poreikius, stebėjimais grindžiamas išvadas apie mokinio psichofizinės ir dvasinės brandos procesą, iškylančius mokymosi sunkumus.

30. Pagal M. Montessori pedagoginės sistemos reikalavimus nuolat ruošiami ir plėtojama ugdomoji aplinka.

31. Mokytojas vadovauja savarankiškai mokinių veiklai šioje aplinkoje, padeda jiems sąmoningai siekti žinių.

32. Individualaus, savarankiško mokymosi principas paruoštoje aplinkoje įgyvendinamas:

32.1. sudarant sąlygas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupių mokiniams laisvai rinktis ugdomąją medžiagą, partnerius, laiką ir vietą;

32.2. sudarant galimybę pradinės montesori mokyklos mokiniams pusę darbo dienos laiko skirti laisvai pasirinktai mokomajai medžiagai, individualiam ar grupiniam mokymuisi, kuris apibendrinamas viešu darbo rezultatų pristatymu, savarankiškiems rašto ar praktiniams darbams. Per patirtį, įgyjamą savo paties organizuotu, atsakingu ir prasmingu darbu, mokinys stiprina savo visavertiškumo, atsakomybės už save ir kitus jausmą;

32.3. sudarant sąlygas pagrindinės montesori mokyklos mokiniams laisvai rinktis mokymosi užduotis, plėtoti mokymosi motyvaciją. Mokytojai numato (neviršydami savo pamokų) savarankiškų darbų dalykų kabinetuose laiką, apibendrinančių pamokų laiką, praktikos dienas, projektų savaites. Čia labai svarbi dalykinė mokytojo kvalifikacija, jo gebėjimas vadovauti savarankiškai mokinių veiklai, įgyvendinti tarpdalykinę integraciją.

33. Siekiant socialinių ugdymosi tikslų montesori mokykloje vykdant pradinio ugdymo programą gali būti sudaromos skirtingo amžiaus (6/7–10 metų) mokinių grupės. Pagrindinis ugdymo proceso būdas yra individualūs ir grupiniai užsiėmimai.

34. Montesori mokykloje mokinių mokymosi pasiekimai pažymiais nevertinami. Montesori mokykla taiko savo pačios pasirinktus mokymosi pasiekimų vertinimo būdus, atsižvelgdama į Švietimo ir mokslo ministerijos nustatytus bendrus reikalavimus.

35. Mokiniui pereinant iš montesori mokyklos į tradicinę mokyklą, jam išduodamas patvirtintos formos bendrojo lavinimo mokyklos ugdymo pasiekimų pažymėjimas arba įgyto išsilavinimo pažymėjimas.

36. Mokinių mokymosi pasiekimai baigus pradinio, pagrindinio ugdymo pirmo koncentro ir pagrindinio ugdymo programas turi atitikti pradinio ir pagrindinio ugdymo pirmo koncentro pagrindinio išsilavinimo valstybinio standarto reikalavimus.

37. Montesori mokyklos mokiniai turi būti pasirengę pagrindinio ugdymo pasiekimų tikrinimui bendrąja tvarka.

38. Montesori mokykla teikia specialųjį ugdymą pagal privalomo ir specialiojo ugdymo programas.

39. Montesori mokykla atlieka vidinį savo veiklos auditą, analizuoja ir vertina ugdymo kokybę bei rezultatus, juos lygina su valstybinių išsilavinimo standartų reikalavimais.

40. Montesori mokykla nustatyta tvarka informuoja mokinių tėvus apie teikiamo ugdymo kokybę, mokyklos vidinio ir išorinio vertinimo rezultatus.

VIII. MONTESORI MOKYKLOS STEIGIMAS, REORGANIZAVIMAS, LIKVIDAVIMAS, PERTVARKYMAS IR FINANSAVIMAS

41. Gali būti steigiamos valstybinės, savivaldybių ir nevalstybinės ikimokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo programas vykdančios montesori mokyklos.

42. Montesori mokyklą gali įstatymų nustatyta tvarka steigti Lietuvos fiziniai ir juridiniai asmenys. Jas taip pat gali steigti užsienio šalių fiziniai, juridiniai asmenys, tarptautinės organizacijos arba būti montesori mokyklų bendrasteigėjais kartu su Lietuvos fiziniais ir juridiniais asmenimis, sudarę mokyklos steigimo sandorį.

43. Montesori mokyklos veiklą, jos bendruomenės narių teises, pareigas ir atsakomybę reglamentuoja mokyklos nuostatai (statutas), mokyklos steigimo sandoris, kuriuos tvirtina mokyklos steigėjas.
44. Siekiant išvengti nekvalifikuoto M. Montessori pedagoginės sistemos taikymo praktikoje, montesori mokyklos steigiamos atsižvelgiant į LMA tarybos išvadas.
45. Priėmimo į montesori mokyklą tvarką nustato steigėjas, remdamasis švietimo ir mokslo ministro patvirtintais bendraisiais priėmimo kriterijais.
46. Montesori mokyklos veikla grindžiama glaudžiu visų mokyklos bendruomenės narių ir institucijų bendradarbiavimu bei atsakomybe už jos rezultatus.
47. Kiekvienoje montesori mokykloje turi veikti savivaldos institucijos – mokyklos taryba ir mokytojų taryba, taip pat ir kitos savivaldos institucijos, kurių kompetencijas ir sudarymo principus įteisina mokyklos nuostatai (statutas). Juose numatoma aiški mokyklos pedagoginės, ūkinės ir finansinės veiklos kontrolės ir atskaitomybės tvarka.
48. Pagrindiniai valstybinių bei savivaldybių montesori mokyklų finansavimo šaltiniai yra valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų asignavimai. Kitas jų finansavimo šaltinis – gaunamos nebiudžetinės lėšos.
49. Formaliojo švietimo programoms nevalstybinėse montesori mokyklose finansuoti taikomas mokymo lėšų skyrimo vienam mokiniui principas. Ūkio lėšas skiria mokyklos steigėjas savo nustatyta tvarka.
50. Montesori mokyklos gali teisės aktų nustatyta tvarka gauti mokyklos bendruomenės narių, kitų vietos bendruomenės atstovų, institucijų savanoriškai teikiamas lėšas ar materialines vertybes, Lietuvos ir užsienio fondų asignavimus, taip pat labdarą, paramą, dovanas bei lėšas pagal testamentą, pajamas už suteiktas paslaugas ir atliktus sutartinius darbus. Visas šias lėšas mokykla nuostatų numatyta tvarka turi teisę panaudoti pedagoginei, ūkinei veiklai arba mokymosi priemonėms įsigyti.
51. Už valstybės biudžeto ar savivaldybės biudžeto asignavimų panaudojimą montesori mokykla atsiskaito įstatymų nustatyta tvarka.

TYRIMO INSTRUMENTAS – PUSIAU SRTUKTŪRUOTAS INTERVIU

I. Demografiniai klausimai

1. Koks Jūsų amžius?
2. Koks jūsų išsilavinimas?
3. Kokia kvalifikacinė kategorija?
4. Koks darbo M. Montessori pedagogine sistema stažas?

II. Priešmokyklinio ugdymo turinio samprata

5. Kas Jums yra priešmokyklinio ugdymo turinys, kaip suprantate jo sudėtį?

III. Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės samprata

6. Kaip įsivaizduojate kokybišką priešmokyklinio ugdymo turinį M. Montessori pedagoginėje sistemoje?
7. Kokie požymiai rodo, jog pasirinktas priešmokyklinio ugdymo turinys yra kokybiškas?
8. Kaip priešmokyklinio ugdymo turinio realizavimas daro įtaką tolimesniam vaiko ugdymui?

IV. Ugdymo turinio kokybės kriterijų raiška M. Montessori pedagoginėje sistemoje

9. Kaip savita vaiko asmenybės raidos tarpinių samprata daro įtaką priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei?
10. Kaip savita, raidos tarpinius atitinkanti **ugdomoji aplinka** ir priemonės daro įtaką priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei?
11. Kaip mokytojo – vaiko asmenybės raidos stebėtojo ir vadovo – vaidmens ugdymo procese samprata atliepia priešmokyklinio ugdymo kokybę?

INTERVIU PROTOKOLAI

INTERVIU – PROTOKOLAS Nr. 1

II. Demografiniai klausimai

1. Koks Jūsų amžius?

35 metai.

2. Koks jūsų išsilavinimas?

Aukštesnysis pedagoginis.

3. Kokia kvalifikacinė kategorija?

Auklėtoja-metodininkė.

4. Koks darbo M. Montessori pedagogine sistema stažas?

14 metų.

II. Priešmokyklinio ugdymo turinio samprata

5. Kas Jums yra priešmokyklinio ugdymo turinys, kaip suprantate jo sudėtį?

Ugdymo turinys – tai orientyras siekti priešmokyklinio ugdymo kompetencijoms.

Turinys yra individualizuotas pagal vaiko gebėjimus, turimus ir siekiamus įgūdžius.

Turinys yra integralus, derinamas su ikimokyklinio ir pradinio ugdymo programomis.

III. Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės samprata

6. Kaip įsivaizduojate kokybišką priešmokyklinio ugdymo turinį M. Montessori pedagoginėje sistemoje?

Aplinka pritaikyta vaiko poreikiams. Mokytoja atsižvelgia į vaiko raidos tarpsnius norėdama pasiekti geresnių rezultatų. Ugdymas individualizuotas.

7. Kokie požymiai rodo, jog pasirinktas priešmokyklinio ugdymo turinys yra kokybiškas?

Vaikų pažanga, atsiradę gebėjimai. Stebimi ir analizuojami vaikų darbeliai, santykiai su kitais vaikais, gebėjimas savarankiškai pasirinkti veiklą.

8. Kaip priešmokyklinio ugdymo turinio realizavimas daro įtaką tolimesniam vaiko ugdymui?

Atsiranda stipri vidinė motyvacija mokytis.

IV. Ugdymo turinio kokybės kriterijų raiška M. Montessori pedagoginėje sistemoje

9. Kaip savita vaiko asmenybės raidos tarpsnių samprata daro įtaką priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei?

Atsižvelgiant į vaiko raidos tarpsnius vaikas yra atitinkamose srityse lavinamas kada yra jis tam imliausias ir toks lavinimas neprieštarauja vaiko prigimčiai.

10. Kaip savita, raidos tarpsnius atitinkanti **ugdomoji aplinka** ir priemonės daro įtaką priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei?

Priemonių pagalba vaikas lavina savo gebėjimus. Einama nuo lengvesnio prie sunkesnio. Atsiranda dėmesio koncentracija, proto tvarka. Vaikai mokosi pažinti daiktų savybes. Lavėja žodynas, smulkioji motorika. Aplinka ugdo estetinį jausmą, nes priemonės ir aplinka yra tvarkinga, estetiška.

11. Kaip mokytojo – vaiko asmenybės raidos stebėtojo ir vadovo – vaidmens ugdymo procese samprata atliepia priešmokyklinio ugdymo kokybę?

Mokytoja nors ir nepastebimai, tačiau vadovauja ugdomajam procesui. Ji netiesiogiai, priemonių pagalba, skatina vaikus lavinti savo kompetencijas. Mokytoja turi būti puikiai pasiruošusi, gerai pažinti savo vaikus ir daug dėmesio skirti grupės aplinkai, kad ši padėtų vaikams išsiugdyti reikiamas kompetencijas.

INTERVIU – PROTOKOLAS NR. 2

I. Demografiniai klausimai

1. Koks Jūsų amžius?

35 m.

2. Koks jūsų išsilavinimas?

Aukštasis

3. Kokia kvalifikacinė kategorija?

Priešmokyklinio ugdymo pedagogė

4. Koks darbo M. Montessori pedagogine sistema stažas?

4 m.

II. Priešmokyklinio ugdymo turinio samprata

5. Kas Jums yra priešmokyklinio ugdymo turinys, kaip suprantate jo sudėtį?

Priešmokyklinio ugdymo turinys- tai kaip ir ką daryti, kad išugdytumėm pilnavertę asmenybę,plėtotūsi socialinės ,kultūrinės kompetencijos atsižvelgiant į kiekvieno vaiko individualias savybes.

III. Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės samprata

6. Kaip įsivaizduojate kokybišką priešmokyklinio ugdymo turinį M. Montessori pedagoginėje sistemoje?

Ugdymo turinys turėtų būti toks ,kad gerai paruoštą vaiką gyvenimui. Būtina atsižvelgti į vaiko individualius poreikius, mąstymą, paruošti ugdomąją aplinką taip, kad vaikas galėtų tyrinėti, atrasti, pažinti, judėti.

7. Kokie požymiai rodo, jog pasirinktas priešmokyklinio ugdymo turinys yra kokybiškas?

Rodo vaikų ugdymo (si) rezultatai. Jeigu pasirinktas ugdymo turinys kokybiškas, tai ir matosi vaikų pažanga visose kompetencijose.

8. Kaip priešmokyklinio ugdymo turinio realizavimas daro įtaką tolimesniam vaiko ugdymui?

Jeigu ugdomasis turinys, realizuojamas sėkmingai, tai vaikas įgyja sėkmingam geram ugdymui mokykloje būtinų kompetencijų. Bei paruošiamas mokyklai taip, kad nekiltų problemų adaptuojantis , bei tolimesniame ugdyme.

IV. Ugdymo turinio kokybės kriterijų raiška M. Montessori pedagoginėje sistemoje

9. Kaip savita vaiko asmenybės raidos tarpinių samprata daro įtaką priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei?

Jei gerai žinai asmenybės raidos tarpsnių ypatumus, kas šiame amžiuje būdinga, kokios problemos dažnai iškyla ir kaip jas spręsti, tai tada galima kokybiškesnį ugdymo turinį parinkti.

10. Kaip savita, raidos tarpsnius atitinkanti **ugdomoji aplinka** ir priemonės daro įtaką priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei?

Kuo geriau ugdomoji aplinka ir priemonės pritaikytos atitinkamo raidos tarpsnio asmens ugdymosi reikmėms ir sudaro galimybę vaikui individualiai rinktis pageidaujamą veiklą, tyrinėti, pažinti, judėti, tuo efektyviau ugdomasi asmenybė visose penkiose kompetencijose.

11. Kaip mokytojo – vaiko asmenybės raidos stebėtojo ir vadovo – vaidmens ugdymo procese samprata atliepia priešmokyklinio ugdymo kokybę?

Mokytojas stebėdamas kiekvieną vaiką, pamato jo individualias savybes, poreikius, supranta kaip prie vaiko priėti, sudominti, kioje kompetencijoje jam reikia pagalbos, kokias priemones ir ugdymo būdus parinkti .

INTERVIU – PROTOKOLAS NR. 3

I. Demografiniai klausimai

1. Koks Jūsų amžius?

33 metai.

2. Koks jūsų išsilavinimas?

Aukštasis išsilavinimas.

3. Kokia kvalifikacinė kategorija?

Vyresniosios auklėtojos kvalifikacinė kategorija.

4. Koks darbo M. Montessori pedagogine sistema stažas?

11 metų.

II. Priešmokyklinio ugdymo turinio samprata

5. Kas Jums yra priešmokyklinio ugdymo turinys, kaip suprantate jo sudėtį?

Priešmokyklinio ugdymo turinys – tai ir tikslai, uždaviniai, veiklos formos, pasirinkti ugdymo metodai. Taip pat priemonės. Ugdymo turiniu siekiama ugdyti visas penkias kompetencijų grupes: socialinę, sveikatos saugojimo, pažinimo, komunikavimo ir meninę.

III. Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės samprata

6. Kaip įsivaizduojate kokybišką priešmokyklinio ugdymo turinį M. Montessori pedagoginėje sistemoje?

Tai toks ugdymo turinys, kuris sudarytas remiantis M. Montessori pedagoginės sistema. Taip pat sudarytas remiantis priešmokyklinio ugdymo programa, standartu. Kokybiškas ugdymo turinys yra tas, kuris sudaromas atsižvelgiant į vaiko amžių, individualius gebėjimus. Taip pat kokybei svarbi tinkamai paruošta aplinka, parinktos priemonės, kurios atitinka priešmokyklinį amžių.

7. Kokie požymiai rodo, jog pasirinktas priešmokyklinio ugdymo turinys yra kokybiškas?

Ugdymo turinio kokybė pastebima tada, kai vaikas daro pažangą ar ne. Taip pat tas ugdymo turinys kokybiškas, kuris sudarytas remiantis priešmokyklinio ugdymo programa, standartu. Kokybiškas turinys toks, kuris parengtas atsižvelgiant į kiekvieno vaiko individualumą. Taip pat stebint vaikų veiklą galima pagal vaiko poreikius korreguoti ugdymo turinį.

8. Kaip priešmokyklinio ugdymo turinio realizavimas daro įtaką tolimesniam vaiko ugdymui?

Jei ugdymo turinys buvo kokybiškai parinktas, atitiko vaiko amžių, jo poreikius, tada vaikas neturės problemų pradėjęs lankyti mokyklą, nenukentės jo ugdymas.

IV. Ugdymo turinio kokybės kriterijų raiška M. Montessori pedagoginėje sistemoje

9. Kaip savita vaiko asmenybės raidos tarpsnių samprata daro įtaką priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei?

Jei pedagogas gerai išmano vaiko psichologiją tam tikru amžiaus tarpsniu, tada į tai atsižvelgdamas gali parinkti ugdomąją veiklą, priemones, sudaryti ugdymo turinį.

10. Kaip savita, raidos tarpsnius atitinkanti **ugdomoji aplinka** ir priemonės daro įtaką priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei?

Jei tinkamai paruošta aplinka, priemonės parinktos visų penkių kompetencijų grupių lavėjimui, vaikas noriai renkasi ugdomasias priemones, kurių dėka įsisavina kompetencijas, reikalingas priešmokykliniame amžiuje. Taip pat priemonių gausa lemia kokybę, nes vaikai priemones renkasi pagal savo poreikius.

11. Kaip mokytojo – vaiko asmenybės raidos stebėtojo ir vadovo – vaidmens ugdymo procese samprata atliepia priešmokyklinio ugdymo kokybę?

Mokytojas - stebėtojas, patarėjas. Jis vaikui nejaučiant vadovauja ugdomajam procesui, sudaro tinkamą aplinką parinkdamas tam tikras priemones ugdymui. Ugdymo priemones parenka atsižvelgdamas į vaikų gebėjimų lygį, jų individualias galimybes, todėl vaikai gali toliau tobulėti, daroma pažanga.

INTERVIU – PROTOKOLAS NR. 4

I. Demografiniai klausimai

1. Koks Jūsų amžius?
41 metai
2. Koks jūsų išsilavinimas?
Aukštasis pedagoginis.
3. Kokia kvalifikacinė kategorija?
Vyresniosios auklėtojos kvalifikacinė kategorija.
4. Koks darbo M. Montessori pedagogine sistema stažas?
15 metų.

II. Priešmokyklinio ugdymo turinio samprata

5. Kas Jums yra priešmokyklinio ugdymo turinys, kaip suprantate jo sudėtį?
Turinys orientuotas į kompetencijų plėtojimą. Ruošiant priešmokyklinio ugdymo metinį ar savaitės planą, iškeliami tikslai ir numatomi uždaviniai jiems pasiekti. Prieš numatant planą išsikeliama tikslai, kurie derinami su įstaigos išsikeltais tikslais. Ugdymo turinyje svarbiausias individualus darbas. Dažniausiai būdinga individuali vaikų veikla, kartais dirbame grupelėmis. Naudojame ir kolektyvinę veiklą darbui su vaikais.

III. Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės samprata

6. Kaip įsivaizduojate kokybišką priešmokyklinio ugdymo turinį M. Montessori pedagoginėje sistemoje?

Sudarant ugdymo turinį išsiaiškinami vaiko gebėjimai ir numatomas tolesnis kompetencijų ugdymas. Kokybiškas tas ugdymo turinys, kuris sudarytas remiantis priešmokyklinio ugdymo programa.

7. Kokie požymiai rodo, jog pasirinktas priešmokyklinio ugdymo turinys yra kokybiškas?

Kokybę galime pastebėti vaikų brandume mokyklai, kaip jie pasiruošę mokyklai. Turinys sudaromas numatant tinkamą aplinką, priemones, nuo to priklauso ugdymo kokybė.

8. Kaip priešmokyklinio ugdymo turinio realizavimas daro įtaką tolimesniam vaiko ugdymui?

Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas lemia tolesnio ugdymosi mokykloje sėkmę. Gerai išmanant šio laikotarpio ypatumus galima tinkamai parengti ugdymo turinį, kuris lemia tolesnę ugdymo sėkmę.

IV. Ugdymo turinio kokybės kriterijų raiška M. Montessori pedagoginėje sistemoje

9. Kaip savita vaiko asmenybės raidos tarpinių samprata daro įtaką priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei?

Laiku išnaudojusius šiuos amžiuos tarpinius, vaikai įgyja jiems būtinus gebėjimus, kurie bus reikalingi tolimesniame jų ugdyme.

10. Kaip savita, raidos tarpinius atitinkanti **ugdomoji aplinka** ir priemonės daro įtaką priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei?

Kad vaikas norėtų imti priemonę, svarbu, jog ji būtų tvarkinga, estetiška. Tam, kad vaikai norėtų „dirbti“ su priemone, svarbu nuolat papildyti, keisti jas naujomis. Priemonės turi atitikti priešmokyklinį amžių.

11. Kaip mokytojo – vaiko asmenybės raidos stebėtojo ir vadovo – vaidmens ugdymo procese samprata atliepia priešmokyklinio ugdymo kokybę?

Mokytoja – tai stebėtoja, kuri nedominuoja, o nukreipia vaiką reikiamai medžiagai pažinti.

INTERVIU – PROTOKOLAS NR. 5

I. Demografiniai klausimai

1. Koks Jūsų amžius?

34 metai.

2. Koks jūsų išsilavinimas?

Aukštasis pedagoginis išsilavinimas.

3. Kokia kvalifikacinė kategorija?

Auklėtoja – metodininkė.

4. Koks darbo M. Montessori pedagogine sistema stažas?

10 metų.

II. Priešmokyklinio ugdymo turinio samprata

5. Kas Jums yra priešmokyklinio ugdymo turinys, kaip suprantate jo sudėtį?

Remiantis priešmokyklinio ugdymo programa ir standartu sudaromas ugdymo turinys. Ugdymo turinys sudaromas į vaiko kompetencijų ugdymą orientuota aplinka. Turinys orientuotas į kompetencijų plėtojimą.

III. Priešmokyklinio ugdymo turinio kokybės samprata

6. Kaip įsivaizduojate kokybišką priešmokyklinio ugdymo turinį M. Montessori pedagoginėje sistemoje?

Turinys sudaromas remiantis M. Montessori pedagogine sistema. Svarbu, jog ugdymo turinys būtų orientuotas ugdyti kompetencijas, atsižvelgiant į imliuosius laikotarpius.

7. Kokie požymiai rodo, jog pasirinktas priešmokyklinio ugdymo turinys yra kokybiškas?

Vertinamo metu padaryta pažanga parodo ar priešmokyklinio ugdymo turinys kokybiškas. Ugdymo kokybei svarbi tinkamai parinkta ugdomoji aplinka ir priemonės, atitinkančios priešmokyklinį amžių.

8. Kaip priešmokyklinio ugdymo turinio realizavimas daro įtaką tolimesniam vaiko ugdymui?

Gerai išmanant šio laikotarpio ypatumus galima tinkamai parengti ugdymo turinį, kuris lemia tolesnę ugdymo sėkmę. Tinkamai realizuotas turinys turi didelę reikšmę tolesnei ugdymo kokybei.

IV. Ugdymo turinio kokybės kriterijų raiška M. Montessori pedagoginėje sistemoje

9. Kaip savita vaiko asmenybės raidos tarpinių samprata daro įtaką priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei?

Laiku išnaudojusius šiuos amžiuos tarpsnius, vaikai įgyja jiems būtinus gebėjimus, kurie bus reikalingi tolimesniame jų ugdyme.

10. Kaip savita, raidos tarpsnius atitinkanti **ugdomoji aplinka** ir priemonės daro įtaką priešmokyklinio ugdymo turinio kokybei?

Priemonių turėtų būti pakankamai, jos turėtų būti keičiamos priklausomai pagal metų laikus. Tinkamai paruošta aplinka skatina vaiką veikti pagal jo poreikius, individualias savybes, taip vaikas įgyja jam būtinų kompetencijų.

11. Kaip mokytojo – vaiko asmenybės raidos stebėtojo ir vadovo – vaidmens ugdymo procese samprata atliepia priešmokyklinio ugdymo kokybę?

Mokytojas – pagalbininkas, padeda tik tada, kai būtinai reikalinga pagalba. Auklėtoja planuoja ir stebi ugdomąją veiklą, stengiasi nesikišti.